

การขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารา ความหวังใยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โดย

รศ. ดร. สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมติดตามนโยบายฐานทรัพยากร เกษตร และอาหาร

แผนงานสนับสนุนความมั่นคงทางอาหาร

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

การขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารา ความห่วงใยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รศ. ดร. สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่พระยารัษฎานุประดิษฐ์นำเข้ามาปลูกเป็นครั้งแรกในประเทศไทยที่อำเภอกันตัง จังหวัดตรังในปี 2442 จากนั้นมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกจนยางพาราได้กลายมาเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของชาวภาคใต้ ภาคตะวันออก และขยายไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือของประเทศตามลำดับ ในอดีตราคายางธรรมชาติไม่ได้สูงมาก เช่นปัจจุบัน เพียงปี 2538 และ 2539 ราคายางธรรมชาติสูงเกิน 30 บาทต่อกิโลกรัม(สถาบันวิจัยยาง, 2516-2548) หลังจากนั้นก็ลดลงต่ำกว่า 30 บาทต่อกิโลกรัมอีกครั้งหนึ่ง และจากปี 2546 เป็นต้นมา ราคายางธรรมชาติสูงเกิน 30 บาทมาตลอด และสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจนทะลุ 100 บาทต่อกิโลกรัมในปี 2553 (สถาบันวิจัยยาง, 2554) เป็นเหตุให้มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราในประเทศอย่างต่อเนื่องราวกับไม่มีขอบเขต จนเรียกได้ว่าเป็นกระแส “ตื่นยาง” การสังเคราะห์สถานการณ์ แนวโน้ม ความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากกระแส “ตื่นยาง” ดังกล่าวจึงมีความจำเป็น

งานสังเคราะห์นี้แบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกผู้เขียนฉายภาพให้เห็นถึงสถานการณ์ยางพาราและแนวโน้ม ซึ่งประกอบด้วยสถานการณ์การผลิตและการใช้ยางของโลก พื้นที่เพาะปลูกยางพาราของไทย และ บางประเทศ การผลิตยางธรรมชาติของประเทศของไทย และบางประเทศ การใช้ยางธรรมชาติภายในประเทศและการส่งออกของไทย การเคลื่อนไหวของราคายางทั้งการเคลื่อนไหวแบบปกติ และแบบไม่ปกติ และข้อสังเกตสำหรับแผนพัฒนายางพาราของรัฐในช่วงที่ผ่านมา

ส่วนที่สองได้นำเสนอถึงผลกระทบและความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราอย่างกว้างขวาง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยเสี่ยงและผลกระทบอันเกิดจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านอุทกภัย ผลกระทบจากกัลยาณภัย และผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร ความเป็นครอบครัว ความเอื้ออาทรในชุมชน และวัฒนธรรม

ส่วนที่สาม จะนำเสนอบทสรุปที่เป็นข้อห่วงใยจากสถานการณ์การขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราแบบไม่ค่อมมีขอบเขต และทดลองให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายแก่เกษตรกร สังคมไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และรัฐบาล ได้ร่วมพิจารณา ร่วมคิด ร่วมนำพาการพัฒนายางพาราของประเทศไปสู่ความยั่งยืน ทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

1. สถานการณ์ยางพาราและแนวโน้ม

1.1 สถานการณ์การผลิตและการใช้ยางของโลก

แม้ยางสังเคราะห์ซึ่งเป็นสินค้าที่สามารถทดแทนยางธรรมชาติได้ดีก็ตาม แต่ด้วยคุณสมบัติบางประการที่ไม่สามารถเทียบได้กับยางธรรมชาติ คือ คุณสมบัติด้านความยืดหยุ่น เป็นเหตุให้สัดส่วนการใช้ยางสังเคราะห์ของโลกเมื่อเทียบกับปริมาณการใช้ยางรวมลดลงเป็นลำดับ กล่าวคือ ในปี 2520 สัดส่วนการใช้ยางสังเคราะห์ของโลกอยู่ในระดับร้อยละ 70 ที่เหลือร้อยละ 30 เป็นยางธรรมชาติ (Somboon Charernjiratragul, 1989) ในปี 2531 การใช้ยางธรรมชาติได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 34 และเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็นร้อยละ 44 ในปี 2553 ในขณะที่ในช่วงเวลาดังกล่าว สัดส่วนการใช้ยางสังเคราะห์ลดลงเหลือร้อยละ 66 และ 56 ตามลำดับ

หรือหากพิจารณาในเชิงปริมาณ จะพบว่าในปี 2531 การใช้ยางธรรมชาติของโลกอยู่ที่ระดับ 5,020 พันตัน เพิ่มขึ้นเป็น 10,617 พันตัน ในปี 2553 ในขณะที่การใช้ยางสังเคราะห์ อยู่ที่ระดับ 9,930 พันตัน เพิ่มขึ้นเป็น 13,751 พันตัน ในปี 2553 โดยที่ในระหว่างปี 2531-2553 อัตราเติบโต (Growth Rate) ของการใช้ยางธรรมชาติของโลกอยู่ที่ระดับ 3.78 ต่อปี เมื่อเทียบกับอัตราเติบโตของการผลิตอยู่ที่ระดับ 3.59 (ตารางที่ 1) หรืออัตราการการใช้ยางธรรมชาติสูงกว่าอัตราการผลิตร้อยละ 0.19 ต่อปี ในช่วงเวลาเดียวกัน

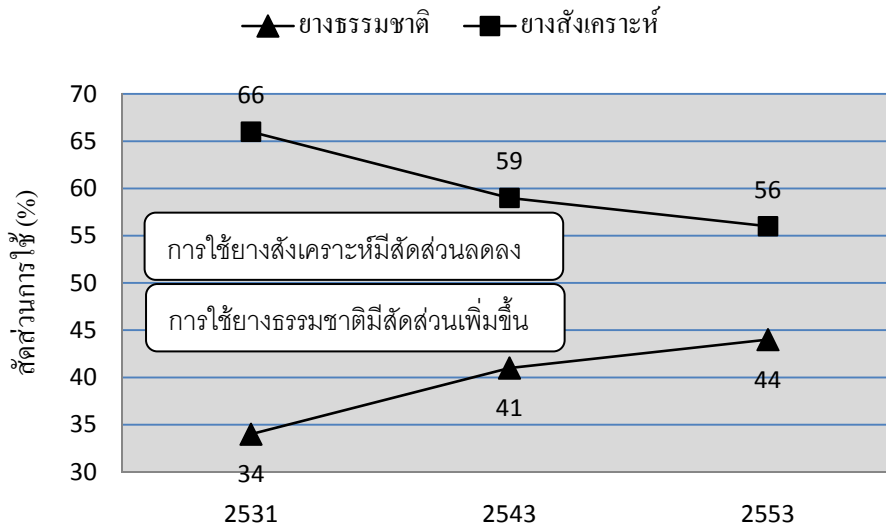
ตารางที่ 1 การผลิตและการใช้ยางธรรมชาติและยางสังเคราะห์ของโลก ปี 2531-2553

หน่วย : พันตัน

ปี	ยางธรรมชาติ		ยางสังเคราะห์		สัดส่วนการใช้ (%)	
	การผลิต	การใช้	การผลิต	การใช้	ยางธรรมชาติ	ยางสังเคราะห์
2531	5,020	5,020	10,160	9,930	34	66
2543	6,762	7,381	10,818	10,764	41	59
2553	10,291	10,671	14,002	13,751	44	56
GR* (%/ปี) 2531-53	3.59	3.78	1.76	1.79	-	-

หมายเหตุ : * อัตราการเติบโตเป็น % ต่อปี ระหว่าง ปี 2531-2553 ใช้ฐานข้อมูลจากภาคผนวกที่ 1 ในการคำนวณ ผู้เขียนคำนวณโดยใช้สมการ Logarithmic Exponential Curve หรือ สมการ $Y = ab^T$

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างยางรถยนต์ (ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ยางธรรมชาติสูงถึงประมาณร้อยละ 70) จากโครงสร้างธรรมดา เป็นโครงสร้างเรเดียลเมื่อเกือบ 30 ปีที่แล้ว มีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้สัดส่วนการใช้ยางธรรมชาติของโลกสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่สัดส่วนการใช้ยางสังเคราะห์มีสัดส่วนการใช้ลดลง (ภาพที่ 1) ทั้งนี้เพราะในโครงสร้างแบบเรเดียล ผู้ผลิต

ภาพที่ 1 สัดส่วนการใช้แบบธรรมชาติและแบบสังเคราะห์ ปี 2531-2553

ที่มา : วิเคราะห์กราฟโดยใช้ข้อมูลจากตารางที่ 1

ต้องใช้วัตถุดิบแบบธรรมชาติในสัดส่วนที่สูงขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ยางรถยนต์มีคุณสมบัติด้านความยืดหยุ่นซึ่งจะกันกระแทกได้ดีขึ้นนั่นเอง

สำหรับการใช้แบบธรรมชาติของประเทศสำคัญๆ พบว่าประเทศสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นซึ่งเคยเป็นชาติที่ใช้แบบธรรมชาตินานเป็นอันดับ 1 และ 2 ของโลกตามลำดับ กลับมีแนวโน้มการใช้แบบเพิ่มขึ้นในอัตราที่น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศ จีน และอินเดีย หากจำแนกการใช้แบบธรรมชาติของประเทศสำคัญๆ ออกเป็น 3 ช่วง ก็จะมีข้อมูลที่น่าสนใจดังนี้(ตารางที่ 2)

1) ช่วง ปี 2531-2553

ในปี 2531 สหรัฐอเมริกาครองความเป็นหนึ่งในฐานะชาติยักษ์ใหญ่ที่มีการใช้แบบธรรมชาติสูงสุด ในระดับ 858 พันตัน และยังคงครองความเป็นหนึ่งจนถึงปี 2543 โดยมีการใช้แบบธรรมชาติในระดับ 1,195 พันตัน แต่การใช้แบบธรรมชาติกลับลดลงเหลือ 908 พันตัน ในปี 2553 รั้งอันดับ 3 ของประเทศที่ใช้แบบธรรมชาติสูงสุด ในขณะที่จีนครองอันดับ 2 ในฐานะชาติยักษ์ใหญ่ที่มีการใช้แบบธรรมชาติสูงสุด โดยในปี 2531 ใช้แบบธรรมชาติในระดับ 660 พันตัน และยังคงครองอันดับ 2 ในปี 2543 แต่ไล่ตามสหรัฐอเมริกามาติดๆ โดยมีการใช้แบบธรรมชาติในระดับ 1,150 พันตัน การใช้แบบธรรมชาติของจีนหลังจากนั้นก็เพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ รั้งอันดับ 1 ของประเทศที่ใช้แบบธรรมชาติสูงสุดตั้งแต่ปี 2544 เป็นต้นมา(ดูภาคผนวกที่ 2 ประกอบ) จนถึงปีในปี 2553 จีนใช้แบบธรรมชาติสูงถึง 3,634 พันตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 35 ของแบบธรรมชาติที่โลกใบนี้ผลิตได้ ปริมาณการใช้แบบธรรมชาติของจีนดังกล่าว อยู่ในระดับใกล้เคียงกับปริมาณการใช้ของ 7 ประเทศคือประเทศ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินเดีย มาเลเซีย เกาหลี ฝรั่งเศส และเยอรมนี รวมกันเลยทีเดียว

ตารางที่ 2 การใช้ยางธรรมชาติของประเทศสำคัญๆ ปี 2531-2553 และแนวโน้ม

หน่วย : พันตัน

ปี	สหรัฐฯ	ญี่ปุ่น	จีน	อินเดีย	มาเลเซีย	เกาหลี	ฝรั่งเศส	เยอรมนี
2531	858	623	660	311	103	235	181	204
2543	1,195	752	1,150	638	364	332	270	250
2553	908	739	<u>3,634</u>	<u>944</u>	458	384	136	289
GR* (%/ปี)2531-53	0.58	1.53	9.28	5.03	5.36	2.06	0.07	1.22
GR* (%/ปี)2531-43	3.21	1.69	3.49	6.73	10.98	2.75	1.88	0.65
GR* (%/ปี)2543-53	-2.87	0.15	<u>12.90</u>	4.28	2.09	1.16	-6.67	-0.42
2563**	658	805	<u>13,182</u>	<u>1,453</u>	569	417	73	234

หมายเหตุ : * อัตราการเติบโตเป็น % ต่อปี ระหว่าง ปี 2531-2553 2531-2543 และ 2543-2553 ใช้ฐานข้อมูลจากภาคผนวกที่ 2

ในการคำนวณ ผู้เขียนคำนวณโดยใช้สมการ Logarithmic Exponential Curve หรือ สมการ $Y = ab^T$

** พยากรณ์จากฐานอัตราเติบโตในช่วงปี 2543-2553

ในช่วง 22 ปี ดังกล่าว จีนมีอัตราเติบโตการใช้ยางธรรมชาติสูงสุด ที่ระดับร้อยละ 9.28 ต่อปี ตามมาด้วยมาเลเซีย และอินเดีย มีอัตราเติบโตการใช้ยางธรรมชาติ ที่ระดับร้อยละ 5.36 และ 5.03 ต่อปี ตามลำดับ ส่วนชาติอื่นที่เหลือ มีอัตราเติบโตการใช้ยางธรรมชาติในช่วงดังกล่าว ในระดับร้อยละ 2 ต่อปี หรือต่ำกว่า

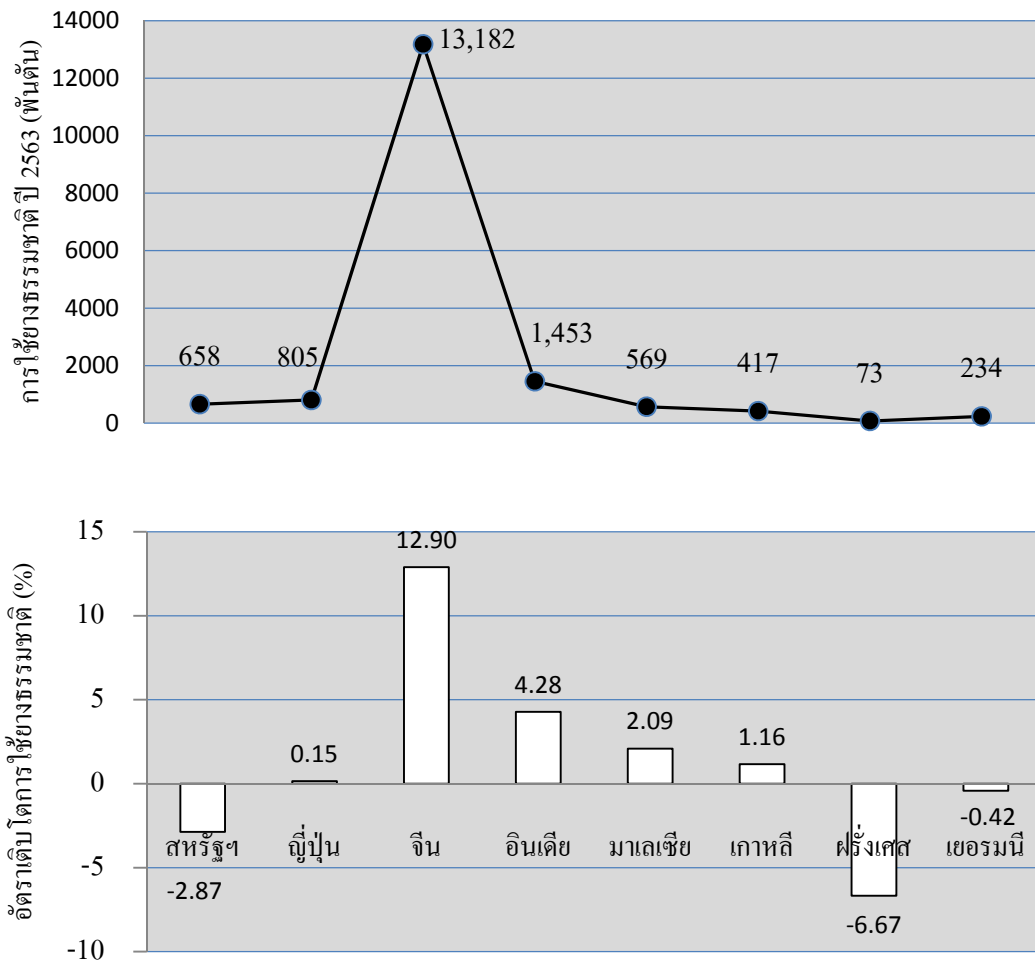
2) ช่วง ปี 2531-2543

อัตราเติบโตการใช้ยางธรรมชาติในช่วง 12 ปี ระหว่าง ปี 2531-2543 ของประเทศ มาเลเซียอยู่ในระดับสูงสุด ที่ระดับร้อยละ 10.98 ต่อปี ตามมาด้วยอินเดีย จีน และ สหรัฐอเมริกา ซึ่งมี อัตราเติบโตการใช้ยางธรรมชาติในช่วงดังกล่าว ในระดับร้อยละ 6.73 3.49 และ 3.21 ตามลำดับ การที่ มาเลเซียมีอัตราเติบโตการใช้ยางธรรมชาติในช่วงดังกล่าวอยู่ในระดับสูง เพราะ รัฐบาลมีนโยบายควบคุมและลดพื้นที่การปลูกยางพารา โดยหันไปให้ความสำคัญกับการพัฒนา อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับยางธรรมชาติได้มากกว่า

3) ช่วง ปี 2543-2553

จากปี 2543 หรือ ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา การใช้ยางธรรมชาติของจีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กันกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ข้อได้เปรียบด้านแรงงานราคาถูก กลายเป็นเสน่ห์ที่เชิญชวนให้สหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่นเข้าไปลงทุนในอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้อัตราเติบโตการใช้ยางธรรมชาติของจีนระหว่าง ปี 2543-2553 สูงถึงระดับร้อยละ 12.90 ต่อปี ในขณะที่อินเดีย และมาเลเซียมีอัตราเติบโตการใช้ยางธรรมชาติในช่วงดังกล่าวลดลงจากช่วงก่อน

หน้า เหลือระดับร้อยละ 4.28 และ 2.09 ตามลำดับ ส่วนสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส และเยอรมนี มีอัตราเติบโตการใช้จ่ายทางธรรมชาติติดลบ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2 อัตราเติบโตการใช้จ่ายทางธรรมชาติระหว่างปี 2543-2553 และพยากรณ์การใ้ในปี 2563 ของประเทศผู้ใช้ที่สำคัญ

ที่มา : วิเคราะห์กราฟโดยใช้ข้อมูลจากตารางที่ 2

หากใช้อัตราเติบโตการใช้จ่ายทางธรรมชาติระหว่างปี 2543-2553 เป็นฐานในการวิเคราะห์ ก็จะพยากรณ์ได้ว่า ในอีกประมาณ 10 ข้างหน้า หรือในปี 2563 ปริมาณการใช้จ่ายทางธรรมชาติของจีนจะสูงถึง 13,128 พันต้น คำถามคือแล้วโลกใบนี้จะเอายางที่ไหนให้จีนใช้ และอาจด้วยความเชื่อแบบนี้ก็เป็นได้ ที่ทำให้หลายชาติโดยเฉพาะประเทศไทย ได้ให้น้ำหนักมากกับการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารากันอย่างเอาการเอางาน และขยายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ

1.2 พื้นที่เพาะปลูกยางพาราของไทย และ บางประเทศ

หากจำแนกประเทศที่เพาะปลูกยางพาราออกเป็น 3 กลุ่มหลักๆ คือกลุ่มประเทศผู้เพาะปลูกยางพาราขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ในระหว่าง ปี 2547-2553 (ตามแต่ข้อมูลที่มีให้วิเคราะห์) ก็จะพบสิ่งที่น่าสนใจดังนี้(ตารางที่ 3)

1) กลุ่มประเทศผู้เพาะปลูกยางพาราขนาดใหญ่

เป็นกลุ่มประเทศผู้ปลูกยางรายดั้งเดิม ประกอบด้วยอินโดนีเซีย ไทย และมาเลเซีย โดย อินโดนีเซียมีพื้นที่ปลูกยางพารามากที่สุด กล่าวคือในปี 2547 อินโดนีเซียมีพื้นที่ปลูกยางพารา 20.39 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นเล็กน้อย เป็น 21.47 ล้านไร่ ในปี 2552 หรือมีอัตราเติบโตระหว่างปี 2547-2552 ที่ร้อยละ 1.12 ต่อปี ในขณะที่ไทยมีพื้นที่ปลูกยางพารามากเป็นอันดับ 2 กล่าวคือในปี 2547 ไทยมีพื้นที่ปลูกยางพารา 12.95 ล้านไร่ แต่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็น 17.96 ล้านไร่ ในปี 2553 หรือมีอัตราเติบโตระหว่าง ปี 2547-2553 ที่ร้อยละ 5.91 ต่อปี ส่วนมาเลเซียมีพื้นที่ปลูกยางพารามากเป็นอันดับ 3 ซึ่งเคยมีพื้นที่เพาะปลูกยางพารา 8.01 ล้านไร่ ในปี 2547 แต่กลับลดลงเป็นลำดับเหลือเพียง 6.38 ล้านไร่ ในปี 2552 หรือมีอัตราเติบโตระหว่าง ปี 2547-2552 ที่ร้อยละ -4.69 ต่อปี

ข้อสังเกตสำหรับกลุ่มนี้คือ ไทยซึ่งมีแนวโน้มการขยายพื้นที่เพาะปลูกอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการสนับสนุนโดยนโยบายของรัฐ และการเพาะปลูกตามความสนใจส่วนบุคคล และที่น่ากังวลคือมีการขยายการเพาะปลูกยางพาราเข้าไปในพื้นที่ป่า และพื้นที่นาเป็นจำนวนมาก ซึ่งถือเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมอีกด้วย ในขณะที่อินโดนีเซียการขยายพื้นที่เพาะปลูกค่อนข้างจะอึดตัว ส่วนมาเลเซียค่อนข้างชัดเจนว่ามีนโยบายลดพื้นที่เพาะปลูกยางพาราลงโดยลำดับ แต่กลับไปให้ความสำคัญกับการพัฒนาอุตสาหกรรมปาล์ม น้ำมัน ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ

2) กลุ่มประเทศผู้เพาะปลูกยางพาราขนาดกลาง

กลุ่มนี้ประกอบด้วยจีน อินเดีย และเวียดนาม โดยจีนมีพื้นที่ปลูกยางพารามากที่สุดในกลุ่ม กล่าวคือในปี 2547 จีนมีพื้นที่ปลูกยางพารา 3.86 ล้านไร่ เพิ่มขึ้น เป็น 5.83 ล้านไร่ ในปี 2551 หรือมีอัตราเติบโตระหว่าง ปี 2547-2551 สูงถึงร้อยละ 12.56 ต่อปี ในขณะที่อินเดียมีพื้นที่ปลูกยางพารามากเป็นอันดับ 2 ของกลุ่ม กล่าวคือในปี 2547 อินเดียมีพื้นที่ปลูกยางพารา 3.61 ล้านไร่ เพิ่มขึ้นเป็น 4.45 ล้านไร่ ในปี 2553 หรือมีอัตราเติบโตระหว่าง ปี 2547-2553 ที่ร้อยละ 3.83 ต่อปี ส่วนเวียดนามมีพื้นที่ปลูกยางพารามากเป็นอันดับ 3 ของกลุ่ม คือมีพื้นที่เพาะปลูกยางพารา 2.82 ล้านไร่ ในปี 2547 เพิ่มขึ้นเป็น 4.21 ล้านไร่ ในปี 2552 หรือมีอัตราเติบโตระหว่างปี 2547-2552 ที่ร้อยละ 9.16 ต่อปี ข้อสังเกตสำหรับกลุ่มนี้ คือ ประเทศจีน และเวียดนามมีอัตราเติบโตของพื้นที่เพาะปลูกยางพาราในช่วงที่ผ่านมาในระดับที่ค่อนข้างสูง หากอัตราการขยายตัวด้านพื้นที่เพาะ

ตารางที่ 3 พื้นที่เพาะปลูกยางพาราของประเทศสำคัญๆ ปี 2547-2553

หน่วย : ล้านไร่

ปี	อินโดฯ	ไทย	มาเลเซีย	จีน	อินเดีย	เวียดนาม	ศรีลังกา	ฟิลิปปินส์
2547	20.39	12.95	8.01	3.86	3.61	2.82	0.81	0.58
2548	20.39	13.60	8.01	3.75	3.61	2.82	0.81	0.51
2549	20.68	14.34	7.66	4.85	3.84	3.19	0.75	0.51
2550	20.94	15.36	7.23	5.38	4.00	3.53	0.76	0.64
2551	21.21	16.72	6.81	5.83	4.15	3.87	0.77	0.77
2552	21.47	17.23	6.38	-	4.30	4.21	0.78	-
2553	-	17.96	-	-	4.45	-	-	-
GR*(%/ปี)	1.12	5.91	-4.69	12.56	3.83	9.16	-0.97	8.45

ที่มา: ข้อมูลพื้นที่เพาะปลูกยางพารา ปี 2547-2553 รวบรวมจาก สถาบันวิจัยยาง, 2554 และสำนักงาน เศรษฐกิจการเกษตร, 2554
หมายเหตุ : * อัตราการเติบโตเป็น % ต่อปี ระหว่าง ปี 2547-2551/52/53 ขึ้นกับข้อมูลที่มีให้วิเคราะห์ ผู้เขียนคำนวณโดยใช้

สมการ Logarithmic Exponential Curve หรือ สมการ $Y = ab^T$

ข้อมูลที่ขีดเส้นใต้ ผู้เขียนคำนวณเอง ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลที่รวบรวมได้ขาดความต่อเนื่อง

ปลูกของ 2 ประเทศดังกล่าว ยังอยู่ในระดับเดิมอย่างต่อเนื่อง พื้นที่เพาะปลูกยางพาราของจีน และ เวียดนาม จะเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าของปัจจุบัน ภายในระยะเวลา 6 และ 8 ปี ตามลำดับ ผลผลิตยางพาราเมื่อรวมกับของประเทศในกลุ่มแรก โดยเฉพาะของไทยก็จะเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากในอนาคต

3) กลุ่มประเทศผู้เพาะปลูกยางพาราขนาดเล็ก

กลุ่มนี้ประกอบด้วยศรีลังกา และ ฟิลิปปินส์ โดย ศรีลังกามีพื้นที่ปลูกยางพารา 0.81 ล้านไร่ ในปี 2547 และ ลดลงเหลือ 0.78 ล้านไร่ ในปี 2552 หรือมีอัตราการเติบโตระหว่าง ปี 2547-2552 ร้อยละ -0.97 ต่อปี ในขณะที่ฟิลิปปินส์มีพื้นที่ปลูกยางพารา 0.58 ล้านไร่ ในปี 2547 และ เพิ่มขึ้นเป็น 0.77 ล้านไร่ ในปี 2551 หรือมีอัตราการเติบโตระหว่าง ปี 2547-2551 สูงถึงร้อยละ 8.45 ต่อปี ข้อสังเกตสำหรับกลุ่มนี้ คือเป็นผู้ผลิตยางรายเล็ก การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของพื้นที่เพาะปลูกจะส่งผลกระทบต่อระดับการผลิตยางธรรมชาติของโลกน้อยมาก

1.3 การผลิตยางธรรมชาติของประเทศของไทย และบางประเทศ

กล่าวโดยรวมนั้นปริมาณการผลิตยางธรรมชาติของโลกก็สะท้อนมาจากโครงสร้างพื้นที่เพาะปลูกของแต่ละประเทศนั่นเอง ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ไทยซึ่ง

เป็นประเทศที่มีปริมาณการผลิตยางธรรมชาติมากที่สุดของโลกตั้งแต่ปี 2534 ก็ยังคงครองความเป็นหนึ่งของโลกในด้านปริมาณการผลิตในปัจจุบัน โดยในปี 2531 ไทยมีปริมาณการผลิต 979 พันตัน และเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ เป็น 3,072 พันตัน ในปี 2553 โดยมีอัตราเติบโตระหว่างปี 2531-2553 ร้อยละ 5.25 ต่อปี ในขณะที่อินโดนีเซีย แม้จะมีพื้นที่เพาะปลูกมากกว่าไทยถึงกว่า 4 ล้านไร่ แต่กลับมีผลผลิตต่ำกว่าไทยเล็กน้อย คือในปี 2553 อินโดนีเซียมีปริมาณการผลิต 2,829 พันตัน โดยมีอัตราเติบโตระหว่างปี 2531-2553 ร้อยละ 4.02 ต่อปี ขณะที่มาเลเซียในปี 2531 มีปริมาณการผลิต 1,662 พันตัน และลดลงเป็นลำดับ เหลือ 939 พันตัน ในปี 2553 โดยมีอัตราเติบโตระหว่างปี 2531-2553 ร้อยละ -1.30 ต่อปี ส่วนจีน และอินเดีย มีอัตราเติบโตด้านการผลิตยางธรรมชาติในช่วงที่ผ่านมาที่น่าสนใจ โดยมีอัตราเติบโตระหว่างปี 2531-2553 ร้อยละ 4.44 และ 5.36 ต่อปี ตามลำดับ(ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การผลิตยางธรรมชาติของประเทศไทย และบางประเทศ ปี 2531-2553

หน่วย : พันตัน

ปี	ไทย	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย	จีน	อินเดีย
2531	979	1,662	1,235	240	255
2543	2,346	928	1,501	445	629
2553	3,072	939	2,829	650	851
GR*(%/ปี)2531-53	5.25	-1.30	4.02	4.44	5.36

หมายเหตุ : * อัตราการเติบโตเป็น % ต่อปี ระหว่าง ปี 2531-2553 ใช้ฐานข้อมูลจากภาคผนวกที่ 3 ในการคำนวณ ผู้เขียนคำนวณ โดยใช้สมการ Logarithmic Exponential Curve หรือ สมการ $Y = ab^T$

1.4 การใช้ยางธรรมชาติภายในประเทศและการส่งออกของไทย

แม้ไทยจะเป็นผู้ผลิตยางธรรมชาติรายใหญ่ที่สุดของโลก แต่ยางธรรมชาติที่ผลิตได้ส่วนใหญ่ถูกส่งออกไปในรูปของวัตถุดิบ เช่น ยางแท่ง ยางแผ่นรมควัน น้ำยางข้น เป็นต้น ให้กับอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางในต่างประเทศ โดยในปี 2536 ไทยส่งออกวัตถุดิบยางดังกล่าว 1,397 พันตัน หรือร้อยละ 90 ของปริมาณการผลิตรวม และเพิ่มเป็น 2,726 พันตัน ในปี 2552 หรือร้อยละ 86 โดยมีอัตราเติบโตระหว่าง ปี 2536-2552 ร้อยละ 4.36 ต่อปี

ในด้านการใช้ยางธรรมชาติภายในประเทศ พบว่าในปี 2536 ไทยใช้วัตถุดิบยางไปผลิตผลิตภัณฑ์ยางภายในประเทศ 130 พันตัน หรือร้อยละ 8 ของปริมาณการผลิตรวม และเพิ่มเป็น 399 พันตัน ในปี 2552 หรือร้อยละ 13 โดยมีอัตราเติบโตระหว่าง ปี 2536-2552 ร้อยละ 7.58 ต่อปี (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การผลิต การส่งออก และการใช้ยางธรรมชาติของไทย ปี 2536-2552

หน่วย : พันตัน

ปี	ปริมาณการผลิต	ปริมาณการส่งออก		ใช้ในประเทศ		จำนวนสต็อก
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
2536	1,553	1,397	90	130	8	116
2543	2,347	2,166	92	243	10	189
2552	3,164	2,726	86	399	13	294
GR* (%/ปี)2536-52	-	4.36	-	7.58	-	-

หมายเหตุ : * อัตราการเติบโตเป็น % ต่อปี ระหว่าง ปี 2536-2552 ใช้ฐานข้อมูลจากภาคผนวกที่ 4 ในการคำนวณ ผู้เขียนคำนวณโดยใช้สมการ Logarithmic Exponential Curve หรือ สมการ $Y = ab^T$

ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ แม้ยางธรรมชาติที่ผลิตได้ของไทยส่วนใหญ่จะถูกส่งออกในรูปแบบวัตถุดิบยางก็จริง แต่สัดส่วนการส่งออกเมื่อเทียบกับปริมาณการผลิตรวม ก็ค่อยๆ ลดลง ในขณะที่การใช้ภายในประเทศ แม้จะมีสัดส่วนไม่มากเมื่อเทียบกับปริมาณการผลิตรวม แต่อัตราการใช้ภายในประเทศก็มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และหากอัตราการใช้ภายในประเทศของไทยยังเติบโตในระดับร้อยละ 7.58 ต่อปี ในขณะที่อัตราการใช้ภายในประเทศของมาเลเซียยังเติบโตในระดับร้อยละ 2.09 ต่อปี ปริมาณการใช้ภายในประเทศของไทยจะเท่ากับประเทศมาเลเซียภายใน 5 ปี ข้างหน้า

การใช้ภายในประเทศของไทยที่มีอัตราเติบโตดังกล่าว ถือเป็นแนวโน้มที่ดีในแง่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบยาง และเป็นทิศทางการพัฒนาที่รัฐบาลควรให้ความสำคัญ และให้นำหนักมากขึ้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างเพื่อสนับสนุนแนวทางดังกล่าวด้วยข้อมูลการส่งออกยางพาราในรูปวัตถุดิบ และผลิตภัณฑ์ยางโดยสังเขป ดังตารางที่ 6 และภาพที่ 3 กล่าวคือ ในปี 2552 มูลค่าการส่งออกยางพาราในรูปวัตถุดิบของไทยอยู่ที่ 146,188 ล้านบาท ในขณะที่ในปีเดียวกันไทยส่งออกผลิตภัณฑ์ยางพาราขั้นสุดท้าย เช่น ยางรถยนต์ ถุงมือยาง ยางพื้นรองเท้า ยางรัดของ เป็นต้น มีมูลค่าสูงถึง 152,800 ล้านบาท ทั้งๆ ที่ใช้ยางวัตถุดิบในการผลิตเพียงประมาณ 4 แสนตันเท่านั้น แต่กลับสร้างมูลค่าการส่งออกได้มากกว่าการส่งออกยางพาราในรูปวัตถุดิบ ซึ่งต้องใช้ปริมาณการส่งออกสูงถึง 2.7 ล้านตัน หรือร้อยละ 86 ของปริมาณการผลิตทั้งหมด

1.5 ความเคลื่อนไหวของราคายาง

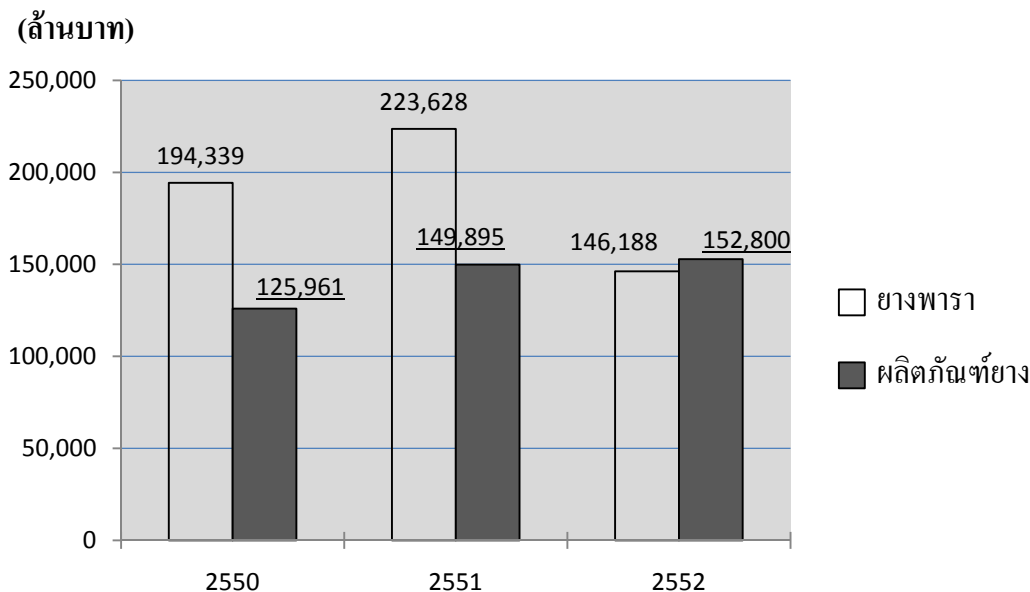
โดยปกติหากไม่มีอิทธิพลจากวิกฤติทางเศรษฐกิจ ภัยสงคราม หรือภัยธรรมชาติอย่างรุนแรง ราคายางธรรมชาติก็เหมือนราคาสินค้าเกษตรโดยทั่วไป ที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

ตารางที่ 6 มูลค่าการส่งออกยางพารา และผลิตภัณฑ์ยาง ปี 2550-2552

หน่วย : ล้านบาท

รายการ	2550	2551	2552
ยางพาราในรูปวัตถุดิบ	194,339	223,628	146,188
ผลิตภัณฑ์ยาง	125,961	149,895	152,800

ที่มา : กระทรวงพาณิชย์, 2554

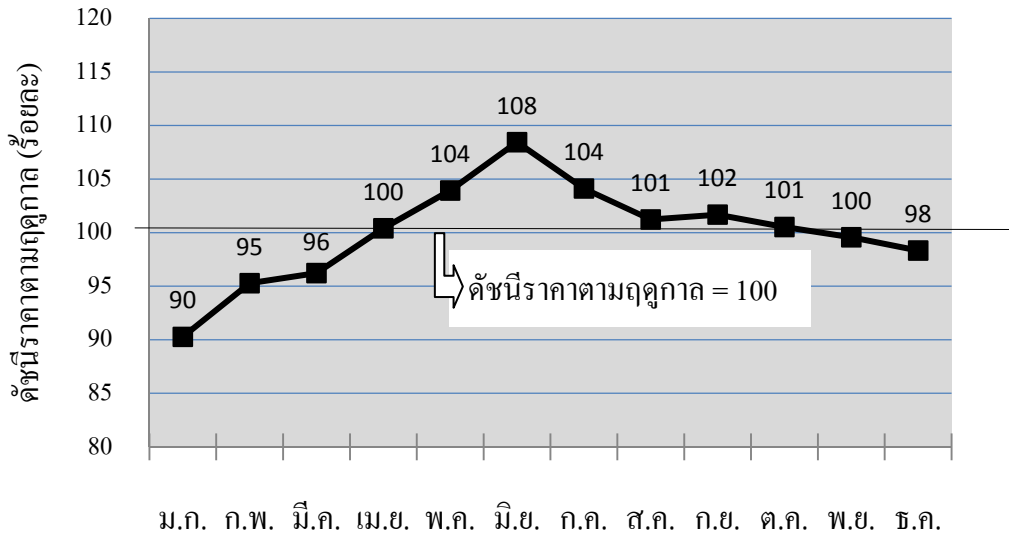

ภาพที่ 3 มูลค่าการส่งออกยางพารา และผลิตภัณฑ์ยางของไทย ปี 2550-2552

ขึ้นๆ ลงๆ ไปตามฤดูกาล(Seasonal Variation) เพียงแต่รูปแบบการเคลื่อนไหวของราคาจะมีความแตกต่างกันไปตามชนิดของสินค้า

จากการวิเคราะห์ดัชนีการเคลื่อนไหวของราคายางแผ่นรมควัน ชั้น 3 ณ ตลาดขนาดใหญ่ตามฤดูกาลรายเดือนโดยใช้ข้อมูล 13 ปี ระหว่างปี 2541-2553 ซึ่งใช้วิธี Percentage Method ในการวิเคราะห์ (ภาพที่ 4) พบว่า ในช่วง 1 ปี นั้น ราคาเป็นบาทกิโลกรัมจะต่ำสุดในเดือนมกราคม โดยมีดัชนีฤดูกาล(Seasonal Index) ที่ 90 จากนั้นราคาจะค่อยๆ สูงขึ้นตามลำดับ ไปอยู่ที่ค่าเฉลี่ยคือมีค่าดัชนีฤดูกาลเท่ากับ 100 ในเดือนเมษายน และจะขึ้นสูงสุดในเดือนมิถุนายน โดยมีดัชนีฤดูกาลที่ 108 จากนั้นราคาจะค่อยๆ ลดต่ำลงเป็นลำดับ และไปอยู่ที่ค่าเฉลี่ยในเดือนพฤศจิกายน จากนั้นจะลดลงต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในเดือนธันวาคม และลดลงต่ำสุดในเดือนมกราคมอีกครั้งหนึ่ง รูปแบบการเคลื่อนไหวของราคาตามฤดูกาลจะเป็นเช่นนี้เรื่อยไป รูปแบบการเคลื่อนไหวของราคาดังกล่าวสืบเนื่องมาจากทั้งปัจจัยทางอุปสงค์หรือความต้องการ (Demand)

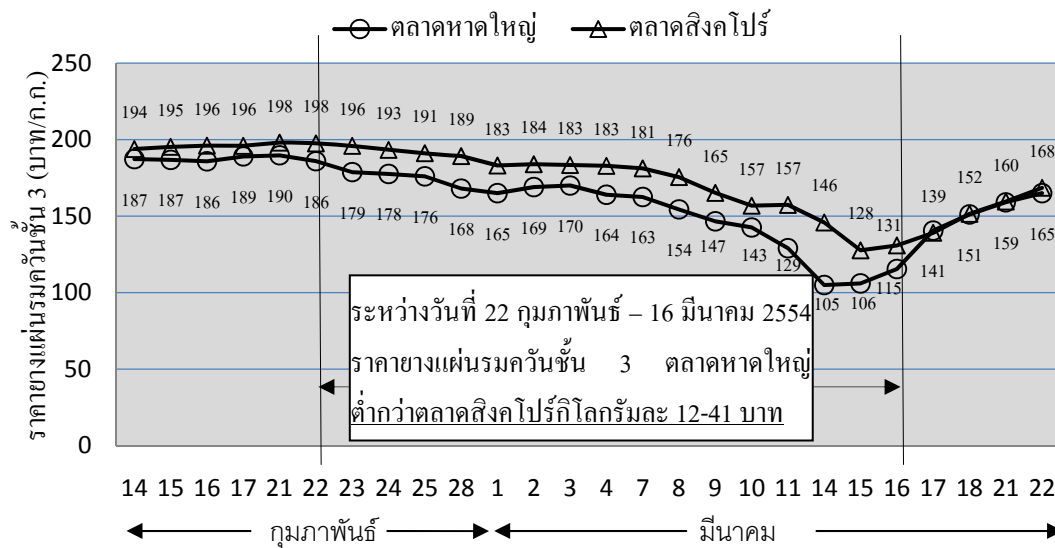
และอุปทานหรือปริมาณผลผลิต(Supply) เกษตรกรจึงไม่ควรตื่นตระหนก หากพบว่าราคาผลผลิตที่ตนเองได้รับเคลื่อนไหวอยู่ในขอบเขตดังกล่าว

ภาพที่ 4 การเคลื่อนไหวของราคาขายแผ่นรมควัน ชั้น 3 ณ ตลาดสดใหญ่ ตามฤดูกาล ที่มา : คำนวณจากฐานข้อมูลราคาขายแผ่นรมควันรายเดือน ตลาดสดใหญ่ ปี 2541-2553 ในภาคผนวกที่ 5 คำนวณโดยวิธี Percentage Method

แต่หากการเคลื่อนไหวของราคาไม่เป็นไปตามรูปแบบที่วิเคราะห์ไว้ข้างต้น ก็อาจเป็นไปได้เมื่อมีเหตุการณ์ผิดปกติทำให้เกิดราคาแกว่งตัวขึ้นหรือลงอย่างรุนแรง เช่นเกิดวิกฤติเศรษฐกิจโลก ทำให้ความต้องการยางธรรมชาติลดลงอย่างฉับพลัน ราคาจะร่วงลงอย่างมากได้ หรืออาจเกิดจากปัจจัยด้านวิกฤติพลังงานจากฟอสซิล ที่ดึงให้ราคาขายสังเคราะห์สูงขึ้น และแน่นอนย่อมส่งผลให้ราคาขายธรรมชาติสูงขึ้นตามไปด้วย

อย่างไรก็ตามยังมีปัจจัยด้านการเก็งกำไรของนักลงทุนในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า ที่อาจทำลายเสถียรภาพของราคาขายธรรมชาติลงได้เช่นเดียวกัน ตัวอย่างเช่น ความผิดปกติของราคาขายแผ่นรมควันชั้น 3 ณ ตลาดสดใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับ ตลาดสิงคโปร์ ระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ – 16 มีนาคม 2554 ดังภาพที่ 5 ทำให้พบข้อสังเกตที่น่าสนใจไม่น้อย กล่าวคือโดยปกติความแตกต่างของราคาขายแผ่นรมควันชั้น 3 ระหว่างตลาดสดใหญ่กับตลาดสิงคโปร์ จะห่างกันเพียงประมาณ 5-10 บาทต่อกิโลกรัม ดังเช่นช่วงระหว่างวันที่ 14-21 กุมภาพันธ์ และช่วงระหว่างวันที่ 17-22 มีนาคม 2554 ในขณะที่ช่วงระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ – 16 มีนาคม 2554 ราคาขายแผ่นรมควันชั้น 3 ณ ตลาดสดใหญ่ ต่ำกว่าตลาดสิงคโปร์กิโลกรัม

ภาพที่ 5 ความผิดปกติของราคาขายแผ่นรมควันชั้น 3 ตลาดหาดใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับตลาดสิงคโปร์ ระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ – 16 มีนาคม 2554

ที่มา : วิเคราะห์กราฟโดยใช้ฐานข้อมูลจากภาคผนวกที่ 6

ละ 12-41 บาท ราคาขายแผ่นดิบที่เกษตรกรขายได้ ณ ตลาดหาดใหญ่ ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2554 อยู่ที่ 183.64 บาท ต่อกิโลกรัม ล่วงลงมาอยู่ที่ 95 บาทต่อกิโลกรัม ในวันที่ 14 มีนาคม 2554 (ภาคผนวกที่ 6) คือลดลง 88.64 บาท (เหลือเพียงครึ่งหนึ่งของที่เคยได้) ภายในเวลาเพียง 24 วันเท่านั้น

เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางผืนสลาย นักลงทุนผลิตยางแผ่นดิบขายย่อยขาดเจ็บกันทั้งแผ่นดิน ผู้รู้ทั้งหลายต่างลงความเห็นตรงกันว่าเป็นผลมาจากการเก็งกำไรของนักลงทุนในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

1.6 ข้อสังเกตสำหรับแผนพัฒนายางพาราของรัฐในช่วงที่ผ่านมา

ในระยะเวลากว่า 10 ปี ที่ผ่านมา ไทยเรามีแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับยางพารา 4 ฉบับ คือ (1) ยุทธศาสตร์การพัฒนายางพาราครบวงจร (2542-2546) (2) ยุทธศาสตร์การเป็นศูนย์กลางยางพาราโลก ตามแผนปฏิบัตินโยบาย 4 ปี (2548 – 2551) กลุ่มสงขลา – สตูล (3) การปรับโครงสร้างยางและผลิตภัณฑ์ยาง 2549-2551 และ (4) ยุทธศาสตร์การพัฒนายาง พ.ศ. 2552-2556 ผู้เขียนมีข้อสังเกตต่อแผนพัฒนาของรัฐบาลที่ผ่านมามีโดยรวมนดังนี้

1) ในแผนพัฒนาทั้ง 4 แผนฯ ไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาในระดับปลายน้ำเป็นหลัก กล่าวคือเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางเพื่อเพิ่มมูลค่า และลดการพึ่งพาการส่งออก

วัตถุประสงค์บาง ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่ถูกต้อง และก็ได้ผลดีในระดับหนึ่ง ดังที่วิเคราะห์ไว้แล้วในตอนต้น

2) แผนพัฒนาทั้ง 4 แผนฯ ไม่ปรากฏกลยุทธ์หรือแนวทางการพัฒนาทางพาราในระดับต้นน้ำ หรือในระดับพื้นที่ที่ตั้งสวนยาง ทั่วๆ ที่น่าจะเป็นประเด็นจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องให้ความสำคัญ และอาจจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้มีการขยายการเพาะปลูกยางไปในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน

3) แผนพัฒนา 3 แผนฯ แรก ให้ความสำคัญน้อยมากกับการพัฒนาทางพาราในระดับกลางน้ำ ซึ่งในที่นี้หมายถึงงานปฏิบัติระดับสวนยาง(On-Farm Practice) ตั้งแต่กล้ายาง การบำรุงสวนยาง การควบคุมวัชพืช ระบบกรีดที่ดี พี่ช่วมยาง เป็นต้น ทั้งๆ ที่เป็นประเด็นสำคัญที่จะนำความยั่งยืนมาสู่ระบบการผลิตยางและสังคมชาวสวนยางในที่สุด

4) แผนพัฒนา 3 แผนฯ แรก ไม่ปรากฏกลยุทธ์หรือแนวทางการพัฒนาที่ตัวเกษตรกรชาวสวนยาง ทั้งในมิติวิถีชีวิต ชุมชน และ สังคมชาวสวนยาง

5) เฉพาะแผนพัฒนาที่ 4 หรือ ยุทธศาสตร์การพัฒนายาง พ.ศ. 2552-2556 เท่านั้นที่ดูเหมือนจะให้ความสำคัญหรือมีแนวทางการพัฒนาทางพาราในระดับกลางน้ำ ตามกลยุทธ์ที่ 1 และมีแนวทางการเสริมสร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยาง ตามกลยุทธ์ที่ 7 (คณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ, 2553) แต่ก็ต้องติดตามกันต่อไปว่า จะปฏิบัติได้จริงแค่ไหน

6) ทุกแผนพัฒนายางพาราที่ผ่านมา สังเกตได้ว่ารัฐบาลยังขาดความจริงจัง และขาดความต่อเนื่องในการพัฒนาด้านต่างๆ ที่กำหนดไว้ในแผนฯ งบประมาณที่ตั้งไว้เพื่อนำแผนไปสู่การปฏิบัติไม่เคยเป็นจริง เช่นยุทธศาสตร์การเป็นศูนย์กลางยางพาราโลก ที่ตั้งงบประมาณไว้กว่าหมื่นล้านบาท แต่จัดสรรลงมาจริงเพียงหลักร้อยล้านบาทเท่านั้น เหล่านี้เป็นต้น

7) ตั้งแต่ในอดีตที่ผ่านมา ช่วงที่ราคายางธรรมชาติอยู่ในช่วงขาขึ้น รัฐบาลจะไม่ค่อยกระตือรือร้นในการกระตุ้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้นำแผนพัฒนาที่จัดทำไว้ไปสู่การปฏิบัติ หรืออาจกล่าวได้ว่าไม่มีนโยบายยางพาราในช่วงราคายางอยู่ในช่วงขาขึ้น ทั้งๆ ที่เป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลมีรายได้จากภาษีเงินสงเคราะห์ในการส่งออกยางสูงมาก (ในช่วงที่ราคายางอยู่ในระดับ 100 บาทต่อกิโลกรัมขึ้นไปเช่นในช่วงปัจจุบัน ภาษีเงินสงเคราะห์ที่เรียกเก็บจากการส่งออกยาง จะอยู่ที่ 5 บาทต่อกิโลกรัม หากไทยส่งออกยาง 2.7 ล้านตัน ก็จะมีรายได้เข้ารัฐสูงถึง 13,500 ล้านบาท) โอกาสที่รัฐบาลจะทำอะไรให้กับอุตสาหกรรมยางพาราทั้งระบบน่าจะมีความเป็นไปได้มาก เพราะเป็นการทำในภาวะที่ไม่มีแรงกดดันแต่อย่างใด

8) ในช่วงราคายางอยู่ในช่วงขาขึ้น รัฐบาลมักจะคิดได้เพียงโครงการขยายพื้นที่เพาะปลูกในพื้นที่แห่งใหม่ เช่นโครงการขยายพื้นที่เพาะปลูกยาง 1,000,000 ไร่ ในปี 2547 โดยสนับสนุนให้

ปลูกในพื้นที่ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดำเนินการโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และโครงการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราระยะที่ 3 (2554-56) จำนวน 800,000 ไร่ ดำเนินการโดยสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง สนับสนุนให้ปลูกในพื้นที่ตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลัก และภาคอื่นๆ เป็นส่วนน้อย

9) ในทางตรงข้ามในช่วงที่ราคายางอยู่ในช่วงขาลง รัฐบาลกลับมีความขยันเป็นพิเศษ เพราะกลัวเกษตรกรจะออกมาเดินขบวนประท้วง การแก้ปัญหาในช่วงที่ราคายางอยู่ในช่วงขาลงหน่วยงานที่รับผิดชอบจะดำเนินงานโครงการในสถานะที่ไม่นิ่ง และมีแรงกดดันมาก ประสิทธิภาพของโครงการก็จะต่ำ เช่น โครงการแทรกแซงราคายางในช่วงยางราคาตกต่ำในช่วงประมาณปี 2536-2543 รัฐบาลดำเนินโครงการขาดทุน 10.50 ต่อกิโลกรัม ในทุกๆ กิโลกรัมที่เข้าแทรกแซง

2. ผลกระทบและความเสี่ยงต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารา

ต้องยอมรับว่าเหตุผลสำคัญของการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราของไทยเกิดจากการสูงขึ้นของราคายางพารา ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความต้องการยางธรรมชาติที่สูงขึ้น ในขณะที่ผลผลิตมีให้ไม่เพียงพอ ส่วนหนึ่งเกิดจากการเก็งกำไรของผู้ลงทุนในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากวิกฤติพลังงานจากฟอสซิล ส่งผลให้ราคายางสังเคราะห์สูงขึ้น ซึ่งกลายเป็นตัวดึงให้ราคายางธรรมชาติสูงขึ้นตามไปด้วย หลายปัจจัยดังกล่าวที่มีส่วนทำให้ราคายางธรรมชาติสูงขึ้น ล้วนตั้งอยู่บนบริบทแห่งความไม่แน่นอน ดังนั้นการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราของประเทศเสมือนหนึ่งไม่มีขอบเขตในช่วงที่ผ่านมาและในปัจจุบัน ย่อมมีความเสี่ยงที่จะสร้างผลกระทบต่อมิติต่างๆ ได้เสมอ เช่น ปัจจัยเสี่ยงและผลกระทบอันเกิดจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบด้านอุทกภัย และผลกระทบจากมลภาวะที่ขาดคุณภาพ โรคระบาด ผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนเกษตรกรและชุมชน

2.1 ปัจจัยเสี่ยงและผลกระทบอันเกิดจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ

ประเด็นที่น่าเสนอสำหรับหัวข้อนี้มี 3 ส่วน (1) เป็นปัจจัยเสี่ยงอันเกิดจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ (2) ปัญหาผลผลิตยางต้นตลาด และ (3) ผลกระทบจากความผันผวนทางเศรษฐกิจต่ออุตสาหกรรมยางทั้งระบบ

2.1.1 ปัจจัยเสี่ยงอันเกิดจากความผันผวนทางเศรษฐกิจ

ปัจจัยเสี่ยงอันเกิดจากความผันผวนทางเศรษฐกิจในที่นี้หมายถึงความเสี่ยงทางเศรษฐกิจที่อาจส่งผลกระทบต่อราคายางธรรมชาติ โดยจะนำเสนอใน 3 ประเด็นสำคัญ

1) วิกฤติเศรษฐกิจโลกโดยรวม

ภาวะเศรษฐกิจโลกจะเติบโต จะชะลอตัว หรือจะถดถอยอย่างไร เป็นเหตุการณ์ที่ไม่มีใครสามารถคาดการณ์ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากความสมบูรณ์ของข่าวสารข้อมูลในตลาดไม่มีจริงในทางปฏิบัติ แต่ที่แน่นอนคือความผันผวนทางเศรษฐกิจในระดับโลก เป็นภาวะการณ์ที่มักจะเกิดขึ้นได้เสมอ และมักจะเกิดขึ้นกับประเทศใดประเทศหนึ่ง หรือภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่งก่อน และขยายไปเป็นวิกฤติเศรษฐกิจของโลกในที่สุด และเมื่อโลกเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจ เศรษฐกิจโลกอาจชะลอตัว หรืออาจถดถอย ความต้องการยางธรรมชาติก็จะน้อยลง ราคายางก็ตกต่ำลงในที่สุด

เช่น วิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 หรือวิกฤติต้มยำกุ้ง ที่เกิดขึ้นที่ประเทศไทย และลุกลามไปยังภูมิภาคต่างๆ ของโลก วิกฤติเศรษฐกิจครั้งนั้นส่งผลให้ราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ณ ตลาดขนาดใหญ่ ที่เคยสูงเกิน 30 บาทต่อกิโลกรัม ปรับลดลงเหลือไม่ถึง 20 บาทต่อกิโลกรัม ในช่วงปี 2541-2542 (ภาคผนวกที่ 5)

หรือวิกฤติเศรษฐกิจปี 2551 หรือวิกฤติแฮมเบอร์เกอร์ ที่เกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และส่งผลกระทบต่อไปยังภูมิภาคต่างๆ ของโลก วิกฤติเศรษฐกิจครั้งนั้นส่งผลให้ราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ณ ตลาดขนาดใหญ่ ที่เคยสูงแตะระดับ 100 บาทต่อกิโลกรัม เป็นครั้งแรกในเดือนกรกฎาคม 2551 ปรับลดลงเหลือ 36 บาทต่อกิโลกรัม ในเดือนธันวาคมของปีเดียวกัน (ภาคผนวกที่ 5) เหล่านี้เป็นต้น

2) ความต้องการยางธรรมชาติของจีน

ตั้งแต่ ปี 2543 หรือ ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา การใช้ยางธรรมชาติของจีนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือระหว่าง ปี 2543-2553 หรือในช่วง 10 ปี การใช้ยางธรรมชาติของจีนเพิ่มขึ้นกว่า 3 เท่า กล่าวคือในปี 2543 ปริมาณการใช้ยางธรรมชาติของจีนอยู่ที่ 1,150 พันตัน เพิ่มขึ้นเป็น 3,634 พันตัน ในปี 2553 ปริมาณดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 35 ของยางธรรมชาติที่โลกใบนี้ผลิตได้ หรืออยู่ในระดับใกล้เคียงกับปริมาณการใช้ของ 7 ประเทศ คือประเทศ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น อินเดีย มาเลเซีย เกาหลี ฝรั่งเศส และเยอรมนี รวมกันเลยทีเดียว หากอิงฐานอัตราเติบโตการใช้ยางของจีน ระหว่างปี 2543-2553 คือที่ระดับร้อยละ 12.90 ต่อปี จีนจะมีความต้องการใช้ยางธรรมชาติสูงถึง 13,182 พันตัน ในปี 2563 ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่หลายชาติในโลก โดยเฉพาะไทย รวมทั้งประเทศจีนเอง ต่างเร่งขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารากันเป็นการใหญ่

คำถามคือ อัตราเติบโตการใช้ยางธรรมชาติของจีนจะทรงตัวอยู่ในระดับเดียวกับช่วงระหว่างปี 2543-2553 คือที่ระดับร้อยละ 12.90 ต่อปี อย่างต่อเนื่องในอนาคต 10 ข้างหน้าหรือไม่ ซึ่งเชื่อว่าเป็นคำถามที่ไม่มีใครสามารถฟันธงได้ ทั้งนี้เนื่องจาก ความต้องการใช้ยางธรรมชาติของจีนนอกจากจะขึ้นอยู่กับความต้องการของโลก ซึ่งขึ้นอยู่กับภาวะเศรษฐกิจโลกแล้ว ยังขึ้นอยู่กับอัตราค่าแรงของจีนว่าจะยังคงจูงใจให้กับนักลงทุนต่างชาติต่อไปได้อีกนานแค่ไหนอีกด้วย

3) ความผันผวนของราคาอันเกิดจากนักเก็งกำไรในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

นักเก็งกำไรในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในที่นี้ หมายถึงผู้ลงทุนที่แสวงหาผลกำไรจากส่วนต่างราคา นักลงทุนประเภทนี้จะพิจารณาตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นทางเลือกของการลงทุนโดยไม่ต้องการลงทุนรับมอบสินค้าในอนาคต ซึ่งจะเข้ามาทำกำไรระยะสั้นจากการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตร หรือทำกำไรจากส่วนต่างของราคาตลาดจริง (Cash Market) กับตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า (Future Market) และจากการศึกษา เรื่องผลกระทบของการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าต่อตลาดเงินสด : กรณีศึกษาของ พารา ของ นางนุช ตันติสันติวงศ์ (2544) พบว่า หลังมีการซื้อขายพาราในตลาดซื้อขายล่วงหน้า ความผันผวนของราคาพาราในตลาดจริงเพิ่มขึ้น

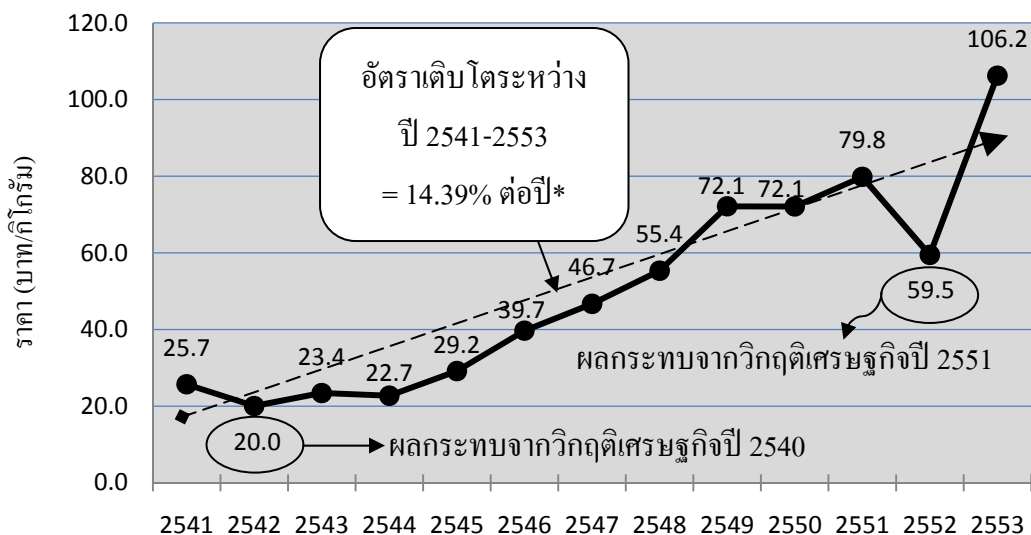
การตัดสินใจทำคำสั่งซื้อหรือขายของนักเก็งกำไร (Speculators) ในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า มีขึ้นเพื่อหนีการขาดทุนหรือเพื่อแสวงหากำไรจากตลาด ทั้งนี้ขึ้นกับการคาดการณ์ปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ เป็นการซื้อหรือขายด้วยกระดาษ ไม่ต้องมีสินค้าจริง บางครั้งการตัดสินใจซื้อหรือขายจึงทำกันเป็นวันต่อวัน หรือชั่วโมงต่อชั่วโมง หรือนาทีต่อนาที และยิ่งมีความไม่ชอบมาพากลในลักษณะการปั่นราคากันด้วยแล้ว การสูงขึ้นหรือต่ำลงอย่างผิดปกติของราคาสินค้าก็จะปรากฏให้เห็น ดังที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในหัวข้อ 1.5 ว่าในช่วงเวลาเพียง 24 วัน (21 กุมภาพันธ์ - 14 มีนาคม 2554) สามารถทำให้ราคายางแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้ ณ ตลาดหาดใหญ่ ดิ่งตัวลงอย่างรวดเร็ว จาก 183.64 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ในช่วงระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ - 16 มีนาคม 2554 ราคาของยางแผ่นรมควันชั้น 3 ณ ตลาดหาดใหญ่ ต่ำกว่าตลาดสิงคโปร์อีก 12-41 บาท ทั้งๆ ที่ควรจะอยู่ที่ ระหว่าง 5-10 บาท

ที่น่าสนใจมากกว่านั้น คือหลังจาก นาย สุเทพ เทือกสุบรรณ รองนายกรัฐมนตรี ในฐานะประธานคณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ ให้สัมภาษณ์ในวันที่ 15 มีนาคม 2554 ถึงปัญหาราคายางพาราตกต่ำว่า “ตนคิดว่าราคายางที่ตกต่ำลงเป็นเรื่องผิดปกติ เพราะมีลักษณะเหมือนการเก็งกำไรในตลาดหุ้นที่เชียงใหม่ และญี่ปุ่น พร้อมได้ตกลงกับพ่อค้าว่าต้องตรึงราคาไว้ที่ 120 บาทต่อกิโลกรัมขึ้นไป” วันที่ 16 มีนาคม 2554 หนังสือพิมพ์หลายฉบับต่างลงข่าวการให้สัมภาษณ์ดังกล่าวของนายสุเทพ เทือกสุบรรณ ในวันที่ 17 มีนาคม 2554 ราคายางแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้ ณ ตลาดหาดใหญ่ ชัยบับขึ้นทันทีมาอยู่ที่ 121.38 บาทต่อกิโลกรัม และสูงขึ้นเป็นลำดับเป็น 169.00 บาทต่อกิโลกรัม ในวันที่ 7 เมษายน 2554 ราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ระหว่างตลาดหาดใหญ่กับตลาดสิงคโปร์ กลับมาห่างกันเพียงประมาณ 5-10 บาทต่อกิโลกรัม ดังเดิม (ภาคผนวกที่ 6)

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า มีปัจจัยต่างๆ มากมาย ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Economic Factors) และที่ไม่ใช่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ (Non Economic Factors) ที่มีผลกระทบต่อราคาสินค้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า และส่งผลกระทบต่อราคาในตลาดจริง ปัจจัยทั้ง 2 ประเภท ดังกล่าว ต่างมีความสลับซับซ้อน ประกอบกับความไม่สมบรูณ์ของข่าวสารข้อมูล (Asymmetry of Information) ในตลาด จึงยากมากที่เกษตรกรชาวสวนยาง หรือสังคมโดยทั่วไป จะเข้าใจหรือรู้เท่าทันในความผันผวนหรือความผิดปกติของราคาอันเกิดจากนักเก็งกำไรในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

2.1.2 ปัญหาผลผลิตยางล้นตลาด

ระหว่างปี 2541-2553 อาจจะเป็นช่วงที่เรียกว่าเป็นยุคทองของยางพารา กล่าวคือราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ที่ตลาดหาดใหญ่ เคยอยู่ที่ 25.7 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2541 วิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 ส่งผลให้ราคาลดลงมาอยู่ในระดับ 20.0 บาท ในปี 2542 จากนั้นราคาแผ่นรมควันชั้น 3 ที่ตลาดหาดใหญ่เพิ่มขึ้นเป็นลำดับไปอยู่ที่ 79.8 บาทต่อกิโลกรัม วิกฤติเศรษฐกิจปลายปี 2551 ส่งผลให้ราคาดิ่งลงมาเหลือ 59.5 บาท ในปี 2552 จากนั้นราคาขยับสูงขึ้นเป็น 106.2 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2553 โดยอัตราเติบโตของราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ที่ตลาดหาดใหญ่ระหว่างปี 2541-2553 อยู่ที่ร้อยละ 14.39 ต่อปี (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 การสูงขึ้นของราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ตลาดหาดใหญ่ ปี 2541-2553

ที่มา: วิเคราะห์กราฟโดยใช้ฐานข้อมูลจากภาคผนวกที่ 5

หมายเหตุ: * อัตราการเติบโตเป็น % ต่อปี ระหว่าง ปี 2541-2553 ใช้ฐานข้อมูลจากภาคผนวกที่ 5 ในการคำนวณ

ผู้เขียนคำนวณโดยใช้สมการ Logarithmic Exponential Curve หรือ สมการ $Y = ab^T$

ด้วยอัตราเพิ่มของราคายางพาราที่สูงมากดังกล่าว เป็นมูลเหตุจูงใจสำคัญให้รัฐบาลไทย ส่งเสริมการเพาะปลูกยางในพื้นที่ปลูกแห่งใหม่กันเป็นการใหญ่ โดยเฉพาะในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือของประเทศ ดังกล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 1.6 รวมทั้งเกษตรกร อาชีพต่างๆ และปัจเจกบุคคลโดยทั่วไป ต่างๆ ก็หันมาปลูกยางพารากันอย่างเป็นล่ำเป็นสัน โดย ไม่ต้องขอการสนับสนุนจากรัฐบาล เป็นเหตุให้พื้นที่เพาะปลูกยางพาราที่เป็นทางการของไทย ขยายตัวสูงขึ้นไปอยู่ในระดับ 17.96 ล้านไร่ ในปี 2553 ดังกล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 1.2 ที่น่าสนใจคือ เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางท่านหนึ่ง (สัมภาษณ์ 19 เมษายน 2554) คาดการณ์โดยประมาณว่าพื้นที่เพาะปลูกยางพาราที่เป็นจริงในปัจจุบัน อาจได้ถึง 20 ล้านไร่ เสีย ด้วยซ้ำ

สำหรับประเทศผู้ผลิตยางรายสำคัญอื่นๆ แม้ไม่มีข้อมูลที่เป็นสถานการณ์พื้นที่เพาะปลูก ที่เป็นปัจจุบันเหมือนของประเทศไทย และที่พอจะหาได้ก็เป็นข้อมูลที่ขาดความต่อเนื่อง กล่าวคือ มีข้อมูลให้เป็นช่วงๆ คือบางปีมี บางปีไม่มี อย่างไรก็ตามเท่าที่มีข้อมูลให้วิเคราะห์ พบว่ากลุ่ม ประเทศผู้ผลิตยางพาราขนาดกลาง อย่างประเทศจีน เวียดนาม และอินเดีย ในช่วงระหว่าง ปี 2547-2551/52/53 มีอัตราการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูก ที่ระดับ ร้อยละ 12.56 9.16 และ 3.83 ต่อปี ตามลำดับ โดยเฉพาะจีนและเวียดนามถือว่ามี การขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราใน อัตราที่สูงมาก และสูงกว่าไทย ซึ่งในช่วงระหว่าง ปี 2547-2553 มีอัตราการขยายตัวของพื้นที่ เพาะปลูก ที่ระดับ ร้อยละ 5.91 เท่านั้น

การขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูกยางพาราของประเทศผู้ผลิตสำคัญๆ ดังกล่าว อาจส่งผล ให้ผลผลิตยางธรรมชาติของโลกล้นเกินความต้องการเมื่อย่างที่ขยายการเพาะปลูกในปัจจุบันให้ ผลผลิตในวันข้างหน้าหรือไม่ คำตอบคงขึ้นอยู่กับความต้องการใช้ยางธรรมชาติของโลกโดยเฉพาะ จากจีน โดยหากความต้องการยางธรรมชาติของจีนยังขยายตัวในอัตราร้อยละ 12.90 ต่อปี ตามที่ วิเคราะห์ไว้ในหัวข้อ 1.1 ก็คงไม่มีปัญหาผลผลิตยางธรรมชาติล้นเกินความต้องการ (Over Supply) แม้กระนั้นราคายางก็ยังคงแกว่งตัว ทั้งจากการเคลื่อนไหวของราคาตามฤดูกาลที่เป็นปกติ และทั้ง จากปัจจัยอื่นๆ เช่นปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจโลก ความผันผวนของราคายางที่เกิดจากนักเก็งกำไรใน ตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า แต่น่าจะเป็นการแกว่งตัวในระยะระยะเวลาไม่ยาว ในขณะที่หาก สถานการณ์เปลี่ยนไปอีกด้านหนึ่ง แม้จะมีแรงดึงจากราคายางสังเคราะห์ที่สูงขึ้นจากวิกฤติ พลังงานจากฟอสซิล ราคายางพารา คงไม่สูงเหมือนที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

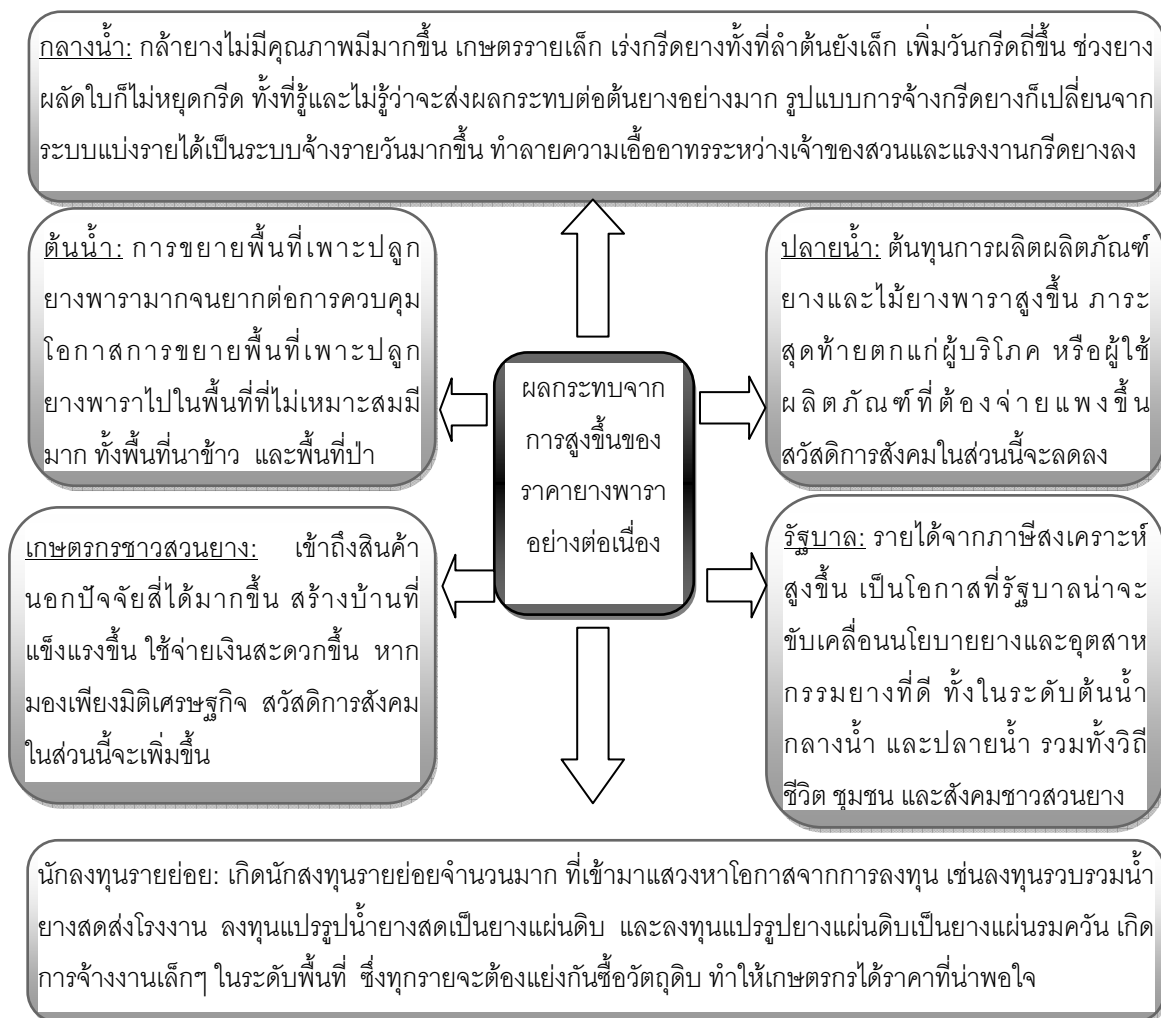
2.1.3 ผลกระทบจากความผันผวนทางเศรษฐกิจต่ออุตสาหกรรมยางทั้งระบบ

ความผันผวนทางเศรษฐกิจซึ่งส่งผลกระทบต่อราคายางธรรมชาติในตลาดโลกสร้าง ผลกระทบต่ออุตสาหกรรมยางทั้งระบบ ตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ กระทับต่อ

เกษตรกร นักลงทุนรายย่อย รวมทั้งรัฐบาล ผลกระทบดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ไม่ว่าราคาขายพาราอยู่ช่วงขาขึ้นหรือขาลง เพียงแต่การสูงขึ้นหรือต่ำลงของราคาดังกล่าวมีระยะเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง หากการสูงขึ้นหรือต่ำลงของราคาทอดระยะเวลายาวนาน ผลกระทบก็จะมีมากกว่า

1) ผลกระทบจากการสูงขึ้นของราคาขายพารา

การสูงขึ้นของราคาขายพาราธรรมชาติอย่างต่อเนื่องเช่นในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบโดยสรุปดังนี้(ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 ผลกระทบจากการสูงขึ้นของราคาขายพาราอย่างต่อเนื่อง ต่ออุตสาหกรรมยางทั้งระบบ เกษตรกร และนักลงทุนรายย่อย และรัฐบาล

(1) ในระดับต้นน้ำ การสูงขึ้นของราคาขายอย่างต่อเนื่อง และราคาขายทรงตัวอยู่ในระดับสูงจูงใจให้ชาวบ้านหันมาปลูกยางในพื้นที่ใหม่กันมากขึ้น การขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราไปในพื้นที่อาจจะทำให้ยากต่อการควบคุม โอกาสการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราไปในพื้นที่

ที่ไม่เหมาะสมมีมากขึ้น ทั้งพื้นที่นาข้าวที่มีน้ำทำนาอย่างอุดมสมบูรณ์ และนาข้าวที่เคยถูกทิ้งร้าง และพื้นที่ป่า ส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ของไทยซึ่งมีน้อยอยู่แล้ว ยิ่งน้อยลงไปอีก

(2) ในระดับกลางน้ำ จากความต้องการการกล้ายางมีมากขึ้นเพื่อไปขยายพื้นที่เพาะปลูก ส่งผลให้ผู้ผลิตกล้ายางจำหน่าย เร่งรีบทำการผลิตตอบสนองความต้องการของตลาด ปัญหาการกล้ายางขาดคุณภาพจึงเป็นข่าวปรากฏไปทั่วตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นมา นอกจากนั้นการที่ราคายางทรงตัวอยู่ในระดับสูง ส่งผลให้เกษตรกรรายเล็ก เร่งกรีดยางทั้งที่ลำต้นยังเล็ก เพิ่มวันกรีดยางขึ้น ช่วงยางผลัดใบก็ไม่หยุดกรีดยาง ทั้งที่รู้และไม่รู้ว่าจะส่งผลกระทบต่อต้นยางและผลผลิตอย่างมาก เข้าทำนองน้ำขึ้นให้รีบตัก เพราะเกษตรกรไม่มั่นใจว่าในวันรุ่งขึ้นราคาขายจะเป็นอย่างไร

ยิ่งกว่านั้นระบบการจ้างกรีดยางในหลายๆ พื้นที่ ยกตัวอย่างเช่น อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา อำเภอป่าบอน เขาชัยสน ควนขนุน จังหวัดพัทลุง เป็นต้น ก็เปลี่ยนจากระบบแบ่งสัดส่วนรายได้ (Share Tapping) เป็นการจ้างรายวัน เช่น 300 บาท/คน/วัน มากขึ้น ความเอื้ออาทรที่เคยมีต่อกันระหว่างเจ้าของสวนและแรงงานกรีดยางก็จะค่อยๆ จางหายไป

(3) ในระดับปลายน้ำ การสูงขึ้นของราคายางธรรมชาติส่งผลให้ต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์ยางและผลิตภัณฑ์ไม้ยางพาราสูงขึ้น (ชาวสวนยางจะตัดสินใจโค่นยางชำลง เพื่อยืดระยะเวลากรีดยางให้ยาวขึ้น ผลผลิตไม้ยางพาราจะมีน้อย และตลาดเป็นของผู้ขายคือชาวสวนยาง) ภาวะสุดท้ายตกแก่ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ต้องจ่ายแพงขึ้น สวัสดิการสังคม (Social Welfare) ที่วัดจากส่วนเกินของผู้บริโภค (Consumers' Surplus) (Mankiw, 2004) จากการสูงขึ้นของราคายางธรรมชาติจะลดลง

(4) เกษตรกรชาวสวนยางเข้าถึงสินค้าปัจจัยสี่ได้มากขึ้น ลงทุนปลูกสร้างบ้านที่แข็งแรงขึ้น เข้าถึงสินค้าหรือสินทรัพย์นอกปัจจัยสี่ได้มากขึ้น โดยเฉพาะรถจักรยานยนต์ และรถยนต์มากขึ้น ตัวอย่างเช่น หมู่บ้านหนึ่งในตำบลเขาพระ อำเภอรัตภูมิจังหวัดสงขลา อาชีพหลักคือทำสวนยางพารา มีพื้นที่เพาะปลูกเฉลี่ยเพียง 15 ไร่ต่อครัวเรือน แต่กลับมีรถกระบะถึงร้อยละ 80 ของครัวเรือน ทั้งหมด (สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล และสิริรัตน์ เกียรติปฐมชัย, 2554) สภาพเช่นนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นสำหรับพื้นที่ปลูกยางพาราโดยทั่วไปในปัจจุบัน ดังนั้นหากวิเคราะห์ตามหลักเศรษฐศาสตร์ที่พิจารณาเฉพาะผลทางเศรษฐกิจผ่านส่วนเกินของผู้ผลิต (Producers' Surplus) (Mankiw, 2004) จะสรุปได้ว่าการสูงขึ้นของราคาขายพาราในปัจจุบันทำให้สวัสดิการสังคมสูงขึ้น

อนึ่ง เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสถาบันวิจัยยาง (สัมภาษณ์วันที่ 5 เมษายน 2554) ให้ข้อมูลว่า ต้นทุนการผลิตยางพาราที่แท้จริงในปัจจุบันอยู่ที่ 59 บาทต่อกิโลกรัม (โดยค่าจ้างแรงงานที่คิดให้คนกรีดยาง ซึ่งอาจจะเป็นเจ้าของสวนกรีดยางเอง หรือจ้างแรงงานกรีดยาง เป็นค่าจ้างรายวันที่ 400 บาทต่อวัน ซึ่งตีค่าจ้างแรงงานกรีดยางให้สูงกว่าค่าแรงขั้นต่ำของกรรมกรประมาณ 2 เท่า)

ในขณะที่อีกมุมมองหนึ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์พนักงาน ธ.ก.ส. ระดับอาวุโสท่านหนึ่งที่ทำงานเกาะติดชาวบ้านในจังหวัดสตูล (22 เมษายน 2554) พบว่า ปัจจุบันพฤติกรรมความเป็นอยู่ของสังคมชนบทสตูลเปลี่ยนไป สุขความพึงพอใจมากขึ้น การไปรับประทานอาหารนอกบ้านมีมากขึ้น (เนื่องจากการมีรถยนต์ดังกล่าวข้างต้น) ร้านคาราโอเกะและร้านเกมผุดขึ้นมากในช่วงที่ราคายางพาราอยู่ในช่วงขาขึ้น ปัญหาเด็กสาววัยรุ่นท้องก่อนวัยอันควรมีมากขึ้น ปัญหาสังคมทั้งในระดับครอบครัวและชุมชนมีมากขึ้น ดังนั้นหากวิเคราะห์ตามหลักเศรษฐศาสตร์ที่พิจารณาทั้งผลทางเศรษฐกิจและผลทางสังคม อาจสรุปไม่ได้เต็มที่ปวกว่าสวัสดิการสังคมของเกษตรกรจากการสูงขึ้นของราคายางพาราในปัจจุบันจะสูงขึ้น

(5) เกิดนักลงทุนรายย่อยจำนวนมาก ที่เข้ามาแสวงหาโอกาสจากการลงทุน เช่นลงทุนรวบรวมน้ำยางสดส่งโรงงาน ลงทุนแปรรูปน้ำยางสดเป็นยางแผ่นดิบ และลงทุนแปรรูปยางแผ่นดิบเป็นยางแผ่นรมควัน เกิดการจ้างงานเล็กๆ ในระดับพื้นที่ ซึ่งทุกรายจะต้องแย่งซื้อวัตถุดิบ ทำให้เกษตรกรได้ราคาที่น่าพอใจ อย่างไรก็ตามนักลงทุนกลุ่มนี้ค่อนข้างเสี่ยง เพราะบางช่วงส่วนเหลือระหว่างราคาวัตถุดิบกับผลผลิตมีมาก ในขณะที่บางช่วงก็น้อยจนไม่มีกำไร และบางช่วงก็ขาดทุนโดยเฉพาะช่วงที่ราคาวัตถุดิบน้ำยางสดสูงกว่าราคายางแผ่นดิบ เป็นต้น

(6) รัฐบาลมีรายได้จากภาษีเงินสงเคราะห์ (CESS) สูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2553 เป็นต้นมา รัฐบาลได้ปรับภาษีเงินสงเคราะห์การส่งออกยางจากเดิม 2 ระดับ จาก 0.90 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อราคายางต่ำกว่า 30 บาทต่อกิโลกรัม และ 1.40 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อราคา 30 บาทต่อกิโลกรัมขึ้นไป เป็น 5 ระดับ คือเก็บภาษี 0.90 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อราคายางต่ำกว่า 40 บาทต่อกิโลกรัม เก็บภาษี 1.40 2 3 5 บาทต่อกิโลกรัม เมื่อราคายางอยู่ระหว่าง 40-60 60-80 80-100 และ มากกว่า 100 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ จึงนับเป็นโอกาสดีที่รัฐบาลน่าจะขับเคลื่อนนโยบายยางและอุตสาหกรรมยางที่ดี ทั้งในระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ รวมทั้งวิถีชีวิต ชุมชน และสังคมชาวสวนยาง

2) ผลกระทบจากการทรงตัวของราคายางพาราในระดับต่ำ

การลดต่ำลงของราคายางธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง หรือการที่ราคายางธรรมชาติทรงตัวอยู่ในระดับต่ำเช่นในอดีตก่อนปี 2545 ส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบโดยสรุปได้ดังนี้

(1) ต้นน้ำ การขยายพื้นที่เพาะปลูกยาง หยุดพักเป็นการชั่วคราว

(2) กลางน้ำ เกษตรรายเล็ก หันมาสนใจหารายได้เสริมจากการปลูกพืชร่วมยาง

(3) ปลายน้ำ ต้นทุนการผลิตผลิตภัณฑ์ยางและผลิตภัณฑ์ไม้ยางพาราถูกลง ผู้บริโภคหรือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ยางและไม้ยางพาราจ่ายเงินน้อยลงในการได้มาซึ่งสินค้า สวัสดิการสังคมในส่วนนี้จะเพิ่มขึ้น

(4) คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางอาจแย่ลง ยิ่งหากในช่วงราคายางอยู่ในช่วงขาขึ้น ได้ใช้เงินไปกับสินค้าอุปโภคบริโภคมากเกินไป โดยเฉพาะการซื้อด้วยเงินเชื่อ ปัญหาหนี้สินจะมีมากขึ้น สวัสดิการสังคมในส่วนนี้จะลดลง

(5) รายได้จากภาษีส่งเคราะห์ลดลง และต้องมีภาระมากขึ้นในการจัดหางบประมาณไปทำโครงการแทรกแซงราคายาง บทเรียนในอดีตชี้ชัดว่าโครงการแทรกแซงราคายางไม่มีประสิทธิภาพ ดังกล่าวไว้แล้วในหัวข้อ 1.6

กล่าวโดยสรุป หากพิจารณาผลกระทบในมิติเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หรือเรียกว่าพิจารณาผลกระทบแบบแยกส่วน ผลลัพธ์จากสถานการณ์การขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราอย่างไม่ค่อยมีขอบเขตในระยะหลายปีที่ผ่านมา อาจสรุปได้ว่าเป็นเกมที่มีผลลัพธ์เป็นศูนย์ (Zero-Sum Game) หรือเป็นเกมที่ผลประโยชน์ของฝ่ายที่ได้ประโยชน์มีจำนวนพอๆ กับต้นทุนที่ฝ่ายเสียประโยชน์ต้องจ่าย

2.2 ผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สำหรับหัวข้อนี้จะนำเสนอผลกระทบจากการเพาะปลูกยางพาราเข้าไปในเขตป่าเป็นสำคัญ ซึ่งแน่นอนหากทรัพยากรป่าไม้ลดลงจากการเพิ่มที่ทำกินโดยเฉพาะการปลูกยางพาราเข้าไปในเขตป่า จะส่งผลกระทบต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมในที่สุด ทั้งนี้เพราะต้นยางพารามีคุณสมบัติไม่เท่าเทียมกับป่านั้นเอง การรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกยางพาราไม่ได้มีขึ้นเฉพาะในประเทศไทย ในประเทศลาวตอนเหนือ จีนตอนใต้ และตะวันตกเฉียงใต้ เฉพาะในเมืองลู่ เขตสิบสองปันนา ระหว่างปี 1988-2003 หรือในช่วง 15 ปี พื้นที่เพาะปลูกยางพาราเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 324 การเพิ่มขึ้นของพื้นที่เพาะปลูกยางพาราดังกล่าวแลกด้วยการสูญเสียพื้นที่ป่าและการทำไร่เลื่อนลอยนั่นเอง (Wenjun Liu et al, 2006)

สำหรับของประเทศไทยนั้นโดยเฉพาะในภาคใต้ หากสังเกตด้วยสายตา ก็จะพบว่ามีการเพาะปลูกยางพาราในเขตป่า หรือบนภูเขาอยู่ทั่วไป จนสงสัยว่าทางการอนุญาตให้ปลูกยางพารากันบนภูเขาด้วยหรือ หลายพื้นที่ในเขตป่าเขาหรือป่าต้นน้ำ ก็จะพบยางพารารุกขึ้นไปจนถึงระดับที่มีความชันสูงมากจนไม่สามารถรุกขึ้นไปปลูกได้อีกต่อไปเท่านั้น จึงจะหยุดการรุกไว้แค่นั้น หรือยกตัวอย่างในพื้นที่อำเภอตะโหมด จังหวัดพัทลุง มีการบุกรุกป่าในระดับที่มีความชันสูงมาก โดยรุกขึ้นไปจนห่างจาก “ทับชาโก” ไม่ถึง 50 เมตร เป็นเหตุให้ที่อยู่ของสัตว์ป่าและมันทวาย ซึ่งเป็นอาหารหลักของชาโกถูกคุกคามอย่างหนัก จนชาโกต้องอพยพเข้าไปในป่าที่สูงและลึกขึ้นเรื่อยๆ รูปธรรมเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงโดยทั่วไป

ในขณะที่ข้อมูลในเชิงสถิติการรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกยางพาราจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีจำกัดมาก แต่เท่าที่พบในระดับพื้นที่ ซึ่งพอจะทำให้เห็นภาพการรุกพื้นที่ป่าได้โดยสังเขป มี 4 กรณี ดังนี้

1) อุทยานแห่งชาติเขาปู่-เขาย่า ซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อจังหวัดพัทลุง ตรัง และ นครศรีธรรมราช มีพื้นที่ ประมาณ 433,750 ไร่ แต่ชาวบ้านเข้าไปปลูกยางพาราแล้วถึง 122,587 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 28.26 ของพื้นที่อุทยานทั้งหมด โดยเป็นพื้นที่ปลูกยางพาราที่อยู่ในเขต จังหวัดพัทลุง 54,448 ไร่ ที่เหลืออยู่ในเขตจังหวัดตรัง และนครศรีธรรมราช จำนวน 51,603 และ 16,536 ไร่ ตามลำดับ (อุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า, 2554)

(2) เขตห้ามล่าพันธุ์สัตว์ป่าเขาหลวง ในอำเภอนาหม่อม จังหวัดสงขลา ก็เป็นพื้นที่ที่เต็มไปด้วยสวนยางพาราของชาวบ้าน

(3) การปลูกยางพาราในพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 และ ชั้น 2 ของลุ่มน้ำคลองคูตะเกา

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2530 กำหนดให้พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1A 1B (ส่วนใหญ่มีความชันโดยเฉลี่ยของพื้นที่ตั้งแต่ 60% ขึ้นไป) และชั้นที่ 2 (มีความชันของพื้นที่โดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 35–50 %) เป็นพื้นที่ต้นน้ำลำธาร ซึ่งหมายถึงพื้นที่ตอนบนของลุ่มน้ำ มีลักษณะเป็นภูเขาสูงชัน มีการกัดเซาะพังทลายของดินได้ง่าย ซึ่งต้นน้ำลำธารตามนัยดังกล่าว เป็นที่ตั้งของพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วย ป่าต้นน้ำก็ทำนองเดียวกัน เป็นพื้นที่ป่าที่ครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1A, 1B ลุ่มน้ำชั้น 2 และพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ในรูปแบบเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และวนอุทยาน เป็นต้น (เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2532)

นั่นคือความสำคัญของลุ่มน้ำชั้น 1 และ 2 ที่ควรจะต้องสงวนไว้เป็นต้นน้ำลำธาร โดยเฉพาะ เพื่อประโยชน์ในการรักษาสภาพความสมดุลตามธรรมชาติ ใช้เป็นที่ศึกษาหาความรู้ทางธรรมชาติวิทยา ให้เป็นพื้นที่คุ้มครองตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแห่งชาติ เพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย แต่จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพะบริเวณลุ่มน้ำคลองคูตะเกา ซึ่งประกอบด้วย อำเภอหาดใหญ่ สะเดา นาหม่อม คลองหอยโข่ง และรัตภูมิ ของ ชาศรีต โภชะเรือง และ เทพกิตต์ กำเนิดไพโรวัลย์ (มปป) พบว่าลุ่มน้ำชั้น 1 ของลุ่มน้ำคลองคูตะเกาซึ่งมีพื้นที่ 123,399 ไร่ แต่ถูกบุกรุกไปปลูกยางพาราแล้ว 37,389 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 30 ของพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 ทั้งหมด ในขณะที่ลุ่มน้ำชั้น 2 ซึ่งมีพื้นที่ 127,206 ไร่ แต่ถูกบุกรุกไปปลูกยางพาราแล้ว 74,269 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 58 ของพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 2 ทั้งหมด

(4) การลดลงของพื้นที่ป่าในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีพื้นที่ป่าไม้ปกคลุมอยู่ประมาณ 1,173,000 ไร่ ในปี พ.ศ. 2528 หรือคิดเป็น 22.1% ของพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด ในขณะที่ปี พ.ศ. 2545 พื้นที่ป่าไม้ลดลงเหลือ

658,000 ไร่ หรือคิดเป็น 12.4% ของพื้นที่ลุ่มน้ำทั้งหมด เท่านั้น (มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ,2547) ซึ่งถือว่าเป็นอัตราการลดลงที่สูงกว่าของระดับประเทศมาก และแน่นอนการลดลงของพื้นที่ป่าดังกล่าว ส่วนใหญ่น่าจะถูกทดแทนด้วยพื้นที่เพาะปลูกยางพารานั้นเอง

การขยายการปลูกยางเข้าไปในเขตป่าโดยเฉพาะเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำ ซึ่งมีความลาดชันของพื้นที่ค่อนข้างสูง จะไม่เป็นการดีต่อการรักษาหน้าดิน ความสามารถของดินในการอุ้มน้ำ รวมทั้งปัญหาความหลากหลายทางชีวภาพ ดังปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี(2554) ได้สรุปไว้ว่าความหลากหลายทางชีวภาพในป่า หรือในป่ายางในอดีตจะมีมาก เราจะพบ ไม้หนาม ไม้ตง ไม้ป่า มะมุด มะปริง สะตอ บอนเต่า ไฟสามกอง ทำมั่ง ขนุน กัลย ส้มแขก ส้มขาม ส้มจันกระ มะพูด ไข่ค้อน ปูดฉิ่ง สมุย ทูเรียน ดาหลา ถอบแถบ กระพ้อ ฉิ่ง ปูด เห็ด ตาลิ่ง ชีพรำไฟ บวบกลม ผักเสี้ยน ผักกาดนกเขา ลำเท็ง ผักหนาม ผักเหมียง มันปู รวมทั้งสัตว์ปีกและสัตว์เลื้อยคลานชนิดต่างๆ ได้ง่าย แต่หลังจากการส่งเสริมการปลูกยางพาราแนวใหม่ตามระเบียบของ สกย. ความหลากหลายของพืชพันธุ์ รวมทั้งสัตว์ต่างๆ สูญหายไปหมด

หรือจากการศึกษาของพงษ์ศักดิ์ วิฑูรย์สุติกุล และพิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์ (2552) พบว่าการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการทำงานตามหน้าที่จากระบบนิเวศป่าต้นน้ำ ไปเป็นระบบนิเวศยางพารา ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดลงจากระดับสูง โดยมีค่าคะแนนความหลากหลายทางชีวภาพ 49.60 มาเป็นระดับค่อนข้างต่ำ โดยมีค่าคะแนนความหลากหลายทางชีวภาพเพียง 19.71 เท่านั้น

ส่วนสาเหตุของการบุกรุกป่าเพื่อที่ทำกิน โดยเฉพาะเพื่อปลูกยางพารานั้น สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล และสุกำพล จงวิไลเกษม(2548) พบว่ามี 8 ประการด้วยกันคือ

(1) ความยากจนของประชาชน เป็นสาเหตุที่กดดันให้ชาวบ้านที่ไม่มีที่จะไป และไม่ยอมละทิ้งชุมชน จำเป็นต้องบุกรุกป่าเพื่อที่ทำกิน

(2) ปัญหาการทำลาย/บุกรุกป่าต้นน้ำมีช้านาน จึงมีส่วนทำให้เจ้าหน้าที่ทุกส่วนที่เกี่ยวข้องมีความรู้สึกว่ปัญหานี้จะแก้หรือไม่แก้ก็ไม่น่าจะมีปัญหา ความกระตือรือร้นในการจัดการกับผู้บุกรุกจึงไม่มี

(3) กระบวนการอนุรักษ์ของชาวบ้านอ่อนแอ และหลายพื้นที่ไม่ปรากฏว่ามีกลุ่มอนุรักษ์ป่าจากภาคประชาชนแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้การคอยกระตุ้นเตือนหรือการให้การศึกษาเรื่องป่าจากชาวบ้านสู่ชาวบ้านจึงไม่ค่อยมี การบุกรุกของชาวบ้านจึงกระทำได้ง่ายขึ้น

(4) รัฐบาลการสนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคประชาชน มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าภาคประชาชนที่มีความโดดเด่นในการอนุรักษ์ป่าในพื้นที่ป่าต้นน้ำ ที่เริ่มต้นด้วยชุมชนเอง เช่น

กลุ่มประชาคมพิทักษ์ป่าผาดำ อำเภอคลองหอยโข่ง เครือข่ายเยาวชนป่าต้นน้ำเขาบรทัด อำเภอ
งหรา กลุ่มป่าชุมชนเขาหัวช้างและกลุ่มจัดการป่าชุมชนน้ำตกท่าช้าง อำเภอตะโหมด เป็นต้น

(5) ขาดการรณรงค์เพื่อพิทักษ์ป่าขององค์กรที่เกี่ยวข้อง การรณรงค์เพื่อพิทักษ์ป่าใน
รูปแบบต่าง ๆ ให้ชาวบ้านมีสำนึกที่ดีต่อผืนป่าโดยเฉพาะป่าต้นน้ำ เป็นกิจกรรมที่มีความจำเป็น
โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่พื้นที่ป่าต้นน้ำร่อยหรอลงเช่นทุกวันนี้ แต่พบว่าแทบทุกองค์กรที่
เกี่ยวข้องกับป่า ฝ่ายปกครอง อบต. ในเขตป่าต้นน้ำ เป็นต้น มิได้มีนโยบายหรือแผนกิจกรรม
เพื่อการรณรงค์ดังกล่าวในเชิงรุกแต่อย่างใด

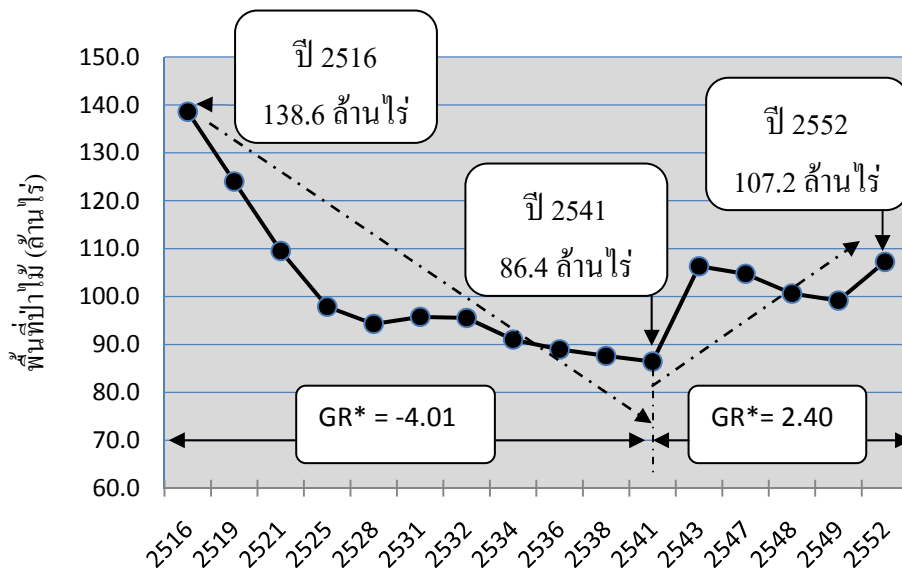
(6) ธรรมชาติของป่าไม้เป็นทรัพย์สินส่วนรวม (Common Property) ด้วยลักษณะของ
ความเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของป่าดังกล่าว ทุกคนก็อยากเข้าไปใช้ประโยชน์ และแน่นอนว่าหาก
เข้าไปใช้ประโยชน์โดยขาดการควบคุมหรือไม่มีเงื่อนไข พื้นที่ป่าก็ย่อมลดลงอย่างรวดเร็วเป็น
ธรรมดา

(7) การแบ่งโซนป่าต้นน้ำไม่ชัดเจน อาจจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ชาวบ้านมักนำมาเป็น
ข้ออ้างในการบุกรุกป่า แต่ถึงแม้จะมีการแบ่งโซนชัดเจน การบุกรุกป่าก็ยังสามารถเกิดขึ้นได้ ดังเช่นกรณี
การบุกรุกป่าผาดำของผู้มีอิทธิพลในเขตป่าสิริกิต อำเภอคลองหอยโข่ง ซึ่งเป็นป่าในพระ
ปรมาภิไธย ก็ยังไม่มีการละเว้น

(8) การอะลุ่มอล่วยของมติ ครม. ว่าด้วยที่ดินทำกิน

จากสถานการณ์การรุกรานปลุกยางพาราดังกล่าวข้างต้น น่าจะคาดเดาได้ว่าพัฒนาการ
เชิงตัวเลขพื้นที่ป่าไม้ในระดับประเทศต้องลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะช่วงหลังปี 2545 เป็นต้น
มา ซึ่งเป็นช่วงที่ราคายางธรรมชาติสูงเกิน 30 บาทต่อกิโลกรัม เป็นครั้งแรกในรอบหลายปีก่อนหน้า
จึงทำให้ชาวบ้านขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพารากันมากขึ้น แต่ผลการวิเคราะห์ดังภาพที่ 8 กลับ
พบว่า พัฒนาการของตัวเลขพื้นที่ป่าไม้ของไทยหาได้เป็นเช่นนั้นไม่ กล่าวคือในปี 2516 ไทยมี
พื้นที่ป่าไม้ 138.6 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 43 ของพื้นที่ประเทศ และลดลงอย่างรวดเร็วเหลือเพียง
86.4 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 27 ของพื้นที่ประเทศ ในปี 2541 โดยมีอัตราการลดลงระหว่าง ปี
2516-2541 ร้อยละ -4.01 ต่อหน่วยเวลา ในขณะที่ในปี 2552 พื้นที่ป่าไม้ของไทยกลับเพิ่มขึ้นเป็น
107.2 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 33 ของพื้นที่ประเทศ โดยมีอัตราเพิ่มระหว่าง ปี 2541-2552 ร้อยละ
2.40 ต่อหน่วยเวลา

ซึ่งสวนทางกับการศึกษาของ พงษ์ศักดิ์ วิทวัสชุตินกุล และพิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์
(2552) เจ้าหน้าที่สวนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า
และพันธุ์พืช สรุปว่าในอดีตที่ผ่านมาพื้นที่ป่าได้ถูกบุกรุกเพื่อใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร โดย
ยางพาราก็เป็นพืชหนึ่งที่ใช้ประโยชน์จากที่ดินดังกล่าว พร้อมทั้งประเมินค่าการเปลี่ยนแปลงพื้นที่

ภาพที่ 8 พัฒนาการพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี 2516-2552

หมายเหตุ : กราฟรูปนี้ผู้เขียนวิเคราะห์โดยใช้ฐานข้อมูลจากภาคผนวกที่ 7 และ GR* อัตราการเติบโตเป็น % ต่อหน่วยเวลา ระหว่าง ปี 2516-2541 และ 2541-2552 ก็ใช้ฐานข้อมูลจากภาคผนวกเดียวกัน โดยใช้สมการ Logarithmic Exponential Curve หรือ สมการ $Y = ab^T$ ในการคำนวณ

ป่า และพื้นที่ปลูกยางพาราโดยใช้การแปลผลด้วยภาพถ่ายทางอากาศ และภาพถ่ายทางดาวเทียม พบว่าในปี 2552 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าเหลืออยู่เพียง ร้อยละ 23.03 เท่านั้น

ดังนั้นการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยระหว่าง ปี 2541-2552 ถึง 20.78 ล้านไร่ หรือเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 6.5 ของพื้นที่ประเทศในช่วงเวลา 11 ปี โดยขาดเหตุผลสนับสนุนเป็นเรื่องไม่ปกติ โดยเฉพาะในช่วงระยะจากปี 2545 เป็นต้นมา ราคายางได้ขยับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ป่าไม้ของประเทศควรจะลดลง และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่จากกรมป่าไม้ สังกัดสำนักสำรวจวิเคราะห์ทรัพยากรป่าไม้ 2 ท่าน และสังกัดสำนักการกำหนดเขตป่าไม้ 1 ท่าน (วันที่ 1 และ 5 เมษายน 2554) ได้รับคำตอบว่า “อาจจะเป็นเพราะมีการปลูกป่าเพิ่มขึ้นมาก และป่าไม้ฟื้นตัวเร็วในช่วงดังกล่าว” ซึ่งเป็นคำตอบที่ไม่ง่ายนักที่จะทำให้สังคมเชื่อได้ว่าเป็นเหตุผลที่มีน้ำหนัก

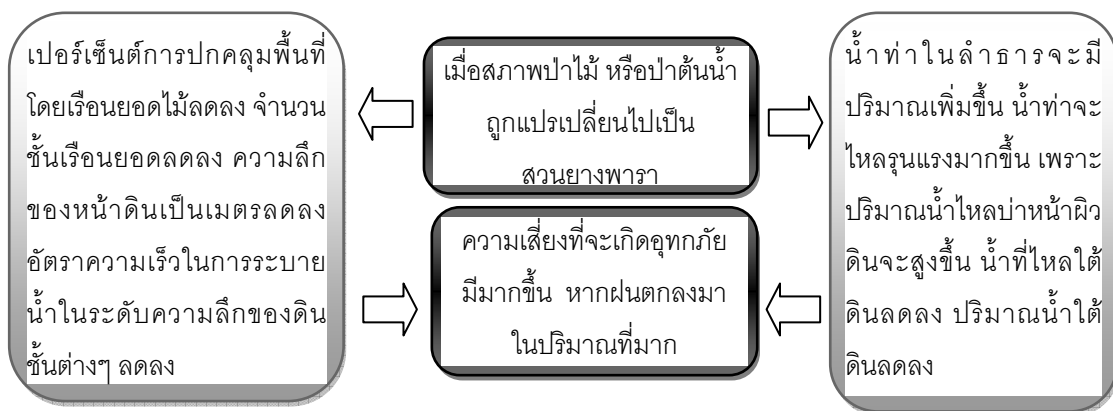
2.3 ผลกระทบด้านอุทกภัย

สืบเนื่องจากการรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกยางพารากันมากในช่วงที่ผ่านมาดังกล่าวในหัวข้อ 2.2 นั้นเอง เป็นเหตุผลให้เสื่อมเสียต่อปัญหาอุทกภัย ทั้งนี้เนื่องจากเปอร์เซ็นต์การปกคลุมพื้นที่โดยเรือนยอดของระบบนิเวศป่าต้นน้ำ มีค่าสูงกว่าระบบนิเวศยางพารา ในอัตรา 75 : 50 จำนวนชั้นเรือนยอดสูงกว่าในอัตรา 4 : 1 ความลึกของหน้าดินเป็นเมตรสูงกว่าในอัตรา 1.5 : 0.5 นอกจากนั้นอัตราความเร็วในการระบายน้ำในระดับความลึกของดินชั้นต่างๆ ก็ดีกว่า กล่าวคือ ที่ระดับ 5-15 20-30 และ 40-50 เซนติเมตร อัตราความเร็วในการระบายน้ำ (ซม³/ซม²/นาที่) ของ

ระบบนิเวศป่าต้นน้ำ ก็ดีกว่าระบบนิเวศยางพารา ในอัตรา 129.58 : 10.08 , 79.83 : 3.13 และ 20.75 : 9.40 ตามลำดับ (พงษ์ศักดิ์ วิทวัสชุตินกุล และพิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์ ,2552)

นอกจากนั้นจากบทความวิจัยของ พงษ์ศักดิ์ วิทวัสชุตินกุล และคณะ(2553) เรื่อง วิถีปฏิบัติป่า-วิถีปฏิบัติน้ำ ได้สรุปว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพป่าต้นน้ำที่จังหวัดระยองเป็นสวนยางพารา น้ำท่าในลำธารจะมีปริมาณเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16.17 เป็น 22.44 ของปริมาณฝนที่ตกลงมาทั้งหมด ในขณะที่เดียวกันน้ำท่าจะไหลรุนแรงมากขึ้นด้วย เนื่องจากปริมาณน้ำไหลบ่าหน้าผิวดิน จะสูงขึ้นจากร้อยละ 0 เป็น 54.07 น้ำที่ไหลได้ดินลดจากร้อยละ 40.08 เหลือ 20.41 และปริมาณน้ำใต้ดินลดลงจากร้อยละ 59.19 เหลือ 25.52

จากเหตุผลทางวิชาการดังกล่าว ดังนั้นเมื่อพื้นที่ป่าไม้ หรือป่าต้นน้ำ ถูกแปรสภาพเป็นสวนยางพารามากขึ้น และประกอบกับฝนตกลงมาในปริมาณที่มาก โอกาสที่จะประสบกับปัญหาอุทกภัย หรือปัญหาน้ำท่วมได้โดยง่าย (ภาพที่ 9)

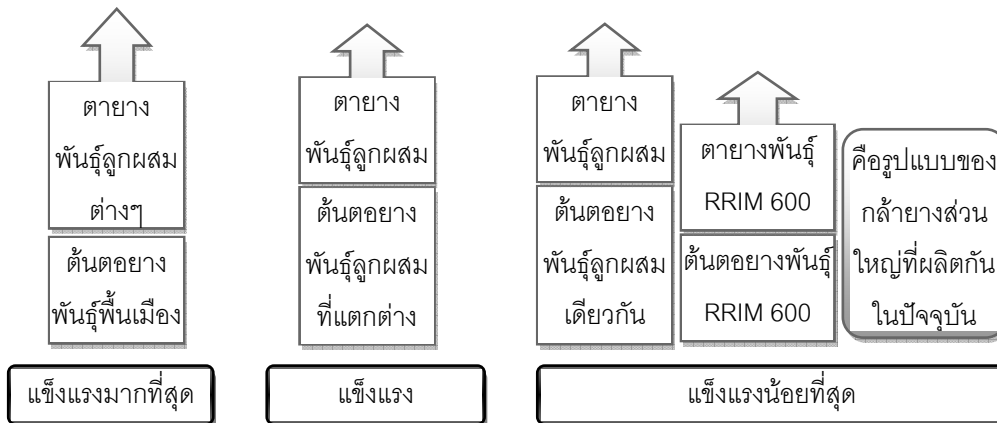

ภาพที่ 9 ผลกระทบจากการปลูกยางพาราเข้าไปในเขตป่าอย่างต่อเนื่องต่อปัญหาอุทกภัย

ผลกระทบที่รุนแรงต่อชาวใต้ทั้งในเขตชนบท และเขตเมือง จากอุทกภัยในช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน ปี 2553 โดยเฉพาะที่อำเภอหาดใหญ่เป็นพื้นที่สุดท้ายที่รองรับน้ำจากลุ่มน้ำคลองคูตะเกา ข้อมูลปริมาณน้ำฝนจากกรมอุตุนิยมวิทยาในวันที่ 31 ตุลาคม 2553 พบว่าลุ่มน้ำคลองคูตะเกาซึ่งมีพื้นที่ 1,600 ตารางกิโลเมตร มีปริมาณน้ำฝน 25 เซนติเมตรเต็มพื้นที่ทั้งลุ่มน้ำในวันนั้น คิดเป็นปริมาณน้ำฝน 400 ล้านลูกบาศก์เมตร ในขณะที่เทศบาลนครหาดใหญ่สามารถระบายน้ำผ่านคลอง ร. 1 และคลองคูตะเกาได้สูงสุดเพียงวันละไม่เกิน 200 ล้านลูกบาศก์เมตร ผลกระทบจากอุทกภัยที่รุนแรงตั้งวันที่ 1 พฤศจิกายน 2553 จึงไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ แต่หากการใช้ที่ดินในลุ่มน้ำคลองคูตะเกาโดยเฉพาะบนลุ่มน้ำชั้น 1 และ ชั้น 2 ไม่ถูกนำไปปลูกยางพาราในสัดส่วนที่สูงมากดังกล่าวในหัวข้อที่ 2.2 ผลกระทบจากอุทกภัยในครั้งนั้นอาจจะบรรเทาเบาบางลงได้มาก

2.4 ผลกระทบจากกลัวยางขาดคุณภาพ

การขยายพันธุ์ยางพาราแบบไม่อาศัยเพศด้วยการติดตาจะทำให้ได้ต้นยางที่มีคุณลักษณะทางพันธุกรรมเหมือนกับพันธุ์ยางที่นำมาติดตาทุกประการ (ไม่มีการกลายพันธุ์เหมือนวิธีการขยายพันธุ์แบบอาศัยเพศ) ผู้ผลิตกลัวยางในสมัยแรกๆ ยังสามารถหาเมล็ดยางพันธุ์พื้นเมืองมาเพาะเป็นต้นตอยาง และติดตาด้วยตายางพันธุ์ลูกผสม ซึ่งถือว่าเป็นกลัวยางที่แข็งแรงที่สุด (ภาพที่ 10)

ภาพที่ 10 ระดับความแข็งแรงของกลัวยางพันธุ์ลูกผสม จำแนกตามพันธุ์ต้นตอ และตายาง

ที่มา : จากการสัมภาษณ์นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ ศูนย์วิจัยยางแห่งหนึ่งในภาคใต้, 30 มีนาคม 2554

ด้วยความรีบเร่งในการจัดหาและจัดเตรียมกลัวยางให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของตลาด ประกอบกับยางพันธุ์พื้นเมืองซึ่งเป็นต้นตอยางชั้นดีที่เคยมีมากในอดีตก็ค่อยๆ หายไปพร้อมกับการเกิดขึ้นของ สกย. ที่มีนโยบายส่งเสริมการปลูกยางพันธุ์ลูกผสมแทนยางพันธุ์พื้นเมืองเป็นเหตุให้กลัวยางที่มีจำหน่ายในปัจจุบันมีความแข็งแรงน้อยลงเป็นลำดับ เช่น หากใช้ตายางพันธุ์ลูกผสม RRIM 600 และต้นตอยางเป็นพันธุ์ลูกผสมอื่นๆ เช่น RRIT251 PB235 BPM24 เป็นต้น ก็ยังได้กลัวยางที่ยังแข็งแรง แม้จะแข็งแรงน้อยกว่าการใช้ตายางพันธุ์ลูกผสมและต้นตอยางเป็นพันธุ์พื้นเมือง ในขณะที่หากใช้ตายางพันธุ์ลูกผสม RRIM 600 และต้นตอยางเป็นพันธุ์ลูกผสม RRIM 600 เช่นเดียวกัน กลัวยางที่ได้จะแข็งแรงน้อยที่สุด และที่น่าเป็นห่วงคือกลัวยางส่วนใหญ่ที่ผลิตกันในปัจจุบันเป็นรูปแบบนี้(ภาพที่ 10)

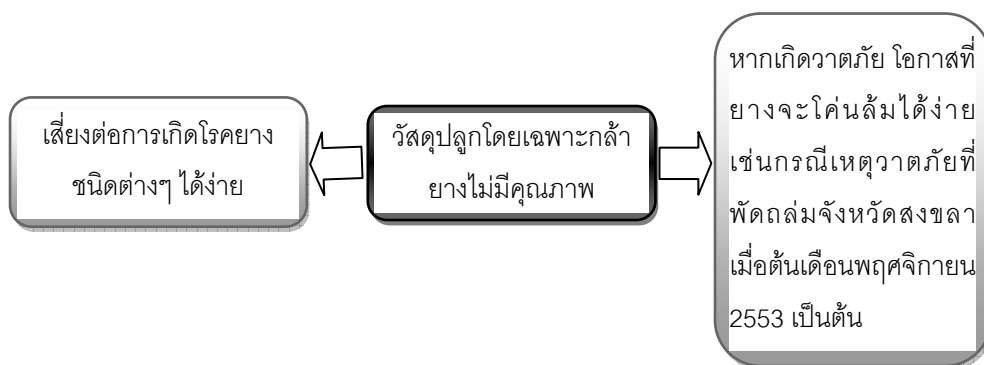
ผู้ผลิตกลัวยางจำหน่ายในจังหวัดสตูลรายหนึ่ง (สัมภาษณ์วันที่ 24 มีนาคม 2554) ให้ทัศนะที่น่าสนใจต่อกลัวยางที่มีการผลิตและจำหน่ายในปัจจุบัน 2 ประการ คือ

1) เมล็ดพันธุ์ยางที่นำมาเพาะเป็นต้นตอ ส่วนใหญ่เป็นยางพันธุ์ RRIM600 เนื่องจากสามารถหาได้ง่ายจากการไปเก็บเอาตามสวนยางโดยทั่วไป หรือไปซื้อจากตลาด ส่วนตายางที่นำมาติดก็เป็นยางพันธุ์ RRIM600 เช่นเดียวกัน

2) เกษตรกรมีความรู้ถึงข้อดีของการนำเมล็ดพันธุ์พื้นเมืองมาเพาะเป็นต้นต่อเมื่อเปรียบเทียบกับพันธุ์ RRIM600 แต่เนื่องจากไม่สามารถหาเมล็ดพันธุ์พื้นเมืองได้ อีกทั้งสถานการณ์ปัจจุบันความต้องการยางชำถุงมีมาก ราคาที่ได้รับก็สูง ผู้ผลิตกล้ายางจึงยังไม่เห็นความจำเป็นในการให้ความประณีตกับการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ เพราะเท่าที่ผลิตอยู่ขณะนี้ก็สามารถจำหน่ายได้ดี และยังไม่เพียงพอต่อความต้องการอีกด้วย

นอกจากปัญหากล้ายางที่มีต้นต่อและตายาง เป็นพันธุ์เดียวกันแล้ว การเตรียมยางชำถุงก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ทำให้ได้กล้ายางที่ขาดคุณภาพ กล่าวคือเพื่อความง่ายและรวดเร็วในการนำกล้ายางที่ติดตาเรียบร้อยแล้วไปบรรจุถุงชำขนาด 4 x15 นิ้ว ซึ่งบรรจุวัสดุปลูกเรียบร้อยแล้ว ในทางปฏิบัติผู้ผลิตกล้ายางจะใช้วิธีถอดต้นกล้า พร้อมตัดแต่งรากแขนงให้ง่ายต่อการปลูกลงในถุงชำ ที่น่าสังเกตคือ รากแก้วของกล้ายางที่ถูกถอนขึ้นมานั้นมักจะขาด และรากแก้วมีคุณสมบัติที่ไม่สามารถงอกขึ้นมาใหม่เพื่อทดแทนส่วนที่ขาดได้ กล้ายางชำถุงที่ได้ก็จะมีรากแก้ว หรือมีรากแก้วสั้น ซึ่งจะขาดความแข็งแรง

จึงสรุปได้ว่ากล้ายางที่เกษตรกรนำไปปลูกในปัจจุบันจึงเป็นกล้ายางที่ขาดคุณภาพ และกล้ายางที่ขาดคุณภาพจะก่อความเสียหายแก่เกษตรกร และประเทศชาติได้มาก (ดังภาพที่ 11) กล่าวคือกล้ายางที่ขาดคุณภาพด้วยเหตุผลด้านต้นต่อยางและตายางเป็นยางพันธุ์เดียวกัน ซึ่งเป็นกล้ายางที่มีความแข็งแรงน้อยที่สุด ดังนั้นหากมีปัญหาโรคระบาดที่เกิดจากเชื้อราชนิดต่างๆ ที่พบในประเทศไทย เช่นโรคราแป้ง โรคใบจุดนูน โรคใบจุดก้างปลา โรคใบจุดตานก โรคใบร่วง โรคเส้นดำ โรคเปลือกเน่า โรคราสีชมพู โรครากแดง โรครากสีน้ำตาล และโรครากขาว เป็นต้น(กรมวิชาการเกษตร, 2547) ก็เสี่ยงต่อความเสียหายที่จะเกิดขึ้นได้ง่ายและมากกว่า

ภาพที่ 11 ผลกระทบจากกล้ายางที่ไม่มีคุณภาพ ต่อโรคยาง และเมื่อเผชิญปัญหาวาทภัย

โดยเฉพาะโรครากขาว ซึ่งเมื่อเป็นแล้วจะส่งผลให้ต้นยางสังเคราะห์แสงได้น้อยลง และตายไปในที่สุด ผู้เขียนได้มีโอกาสสัมภาษณ์นักวิจัยจากคณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัย

สงขลานครินทร์ ซึ่งกำลังวิจัย เรื่อง การประเมินความสูญเสียทางเศรษฐกิจจากโรครากขาวในยางพาราในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทย(วันที่ 7 เมษายน 2554) พบว่าในจังหวัดชุมพรพบโรครากขาวมาก 2 อำเภอ พบปานกลาง 1 อำเภอ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบโรครากขาวมาก 2 อำเภอ พบปานกลาง 4 อำเภอ ในขณะที่จังหวัดระนอง พบปานกลาง 2 อำเภอ นอกจากนี้ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญ จากศูนย์วิจัยยางแห่งหนึ่งในภาคใต้ (สัมภาษณ์วันที่ 30 มีนาคม 2554) ก็ให้ข้อมูลว่า ปัจจุบันพบโรครากขาวมากในจังหวัด สุราษฎร์ธานี พังงา และกระบี่

และนักวิชาการท่านนี้ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมอีกว่า มีโรครากขาวที่น่าเป็นห่วงอีกโรคหนึ่งคือ โรครากใบไหม้ลาตินอเมริกา(South American Leaf Blight : SALB) ซึ่งเป็นโรครากขาวที่สร้างความเสียหายให้กับเกษตรกรชาวสวนยางในแถบประเทศละตินอเมริกา นับ 10 ประเทศ แม้ปัจจุบันยังไม่ระบาดเข้ามาในประเทศไทย แต่ที่น่ากังวลคือ ยางพันธุ์ RRIM600 ซึ่งชาวสวนยางไทยกว่าร้อยละ 80 ปลูกไม่สามารถต้านทานโรคนี้ได้

ในขณะที่กล้ายางที่ขาดคุณภาพด้วยเหตุผลด้านความไม่ประณีตในการเตรียมยางชำถุงที่เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นกล้ายางที่ไม่มีรากแก้ว หรือรากแก้วสั้น ระบบรากของต้นยางที่ปลูกจะขึ้น ซึ่งจะเสี่ยงต่อการโคนล้มหากเกิดวาทภัย เช่นช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน 2553 ที่พบต้นยางในจังหวัดสงขลาและพัทลุงโคนล้มหลายหมื่นไร่

ปัญหากล้ายางขาดคุณภาพทั้ง 2 ประการดังกล่าว เป็นปัญหาใหญ่ที่น่าเป็นห่วง เพราะในปัจจุบันก็ยังไม่ค่อยเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบาย และระดับปฏิบัติมีการตั้งข้อสังเกต เพื่อกำหนดมาตรการ หรือสร้างกลไกกำกับการผลิตกล้ายางจำหน่ายให้มีคุณภาพไปจำหน่ายให้เกษตรกรแต่อย่างใด

2.5 ผลกระทบต่อความมั่นคงด้านอาหาร ความเป็นครอบครัว ความเอื้ออาทรในชุมชน และวัฒนธรรม

หากขับรถผ่านถนนสายเอเชีย หรือถนนเพชรเกษมในภาคใต้ในปัจจุบัน ก็จะได้พบเห็นพื้นที่นาสองข้างทางถูกเปลี่ยนไปปลูกยางพาราเป็นระยะๆ ไม่เว้นแม้กระทั่งพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แสดงให้เห็นว่าการสูงขึ้นของราคายางส่งผลให้ชาวนาจำนวนมากตัดสินใจเปลี่ยนจากพื้นที่นา มาปลูกยางพารา

จากการศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียม SPOT-5 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่นาข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลผสม : กรณีศึกษาอำเภอเมือง เขาชัยสน และบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ของ อานันต์ คำภีระ และคณะ (2550) พบว่าจากปี 2545-2549 มีการลดลงของพื้นที่นาข้าวในพื้นที่ 3 อำเภอดังกล่าว โดยเปลี่ยนไปปลูกยางพาราโดยวิธียกร่องถึงร้อยละ 31.66

และจากการสัมภาษณ์เกษตรกรตำบลท่านหนึ่ง(29 เมษายน 2554) พบว่าเมื่อ 3 ปี ก่อนหน้าเกษตรกรตำบลหารโพธิ์ อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ประกอบชีพทำนาเป็นหลักเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากมีระบบชลประทานค่อนข้างสมบูรณ์ แต่ปัจจุบันเกษตรกรเปลี่ยนพื้นที่นาโดยการยกร่องปลูกยางพารากันมากถึงร้อยละ 50 ของคนที่เคยทำนาเลยทีเดียว

หากว่ากันตามประชาชาชาวบ้าน ก็จะมีคำตอบได้ว่าชาวนาไม่เคยเห็นกรณีตัวอย่างการทำนาแล้ว รวย แ่แน่นอนมุมมองดังกล่าวเป็นมุมมองตามแนวเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก (Main Stream Economics) ซึ่งให้ความสำคัญที่เงินตราเป็นหลัก ยิ่งปัจจุบันการดำเนินชีวิตของชาวนาพึ่งพาตลาดมากขึ้น ดังนั้นหากมีทางเลือกใดที่ทำให้ตนเองมีความมั่งคั่งมากกว่า ชาวนาก็จะเลือกทางเลือกนั้น และแน่นอนพืชเศรษฐกิจอย่างยางพาราก็เป็นทางเลือกหนึ่งที่ชาวนาให้ความสำคัญในลำดับต้นๆ

การปลูกยางพาราในที่นาด้วยการยกร่องก็เชื่อว่าจะให้ผลดีเช่นที่ดอนโดยทั่วไป ผู้เขียนเคยสัมภาษณ์หมอดินอาสาท่านหนึ่ง ที่ตำบลบันแต อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง (21 พฤศจิกายน 2549) พบว่าหมอดินอาสาท่านนี้ได้ปลูกยางพาราในพื้นที่นาของตนเองโดยการยกร่องเมื่อ ปี 2539 บนพื้นที่ 4 ไร่ ผลปรากฏว่า ในปีแรกที่กรีดยังได้ ต้นยางให้ผลผลิต 1.5 กิโลกรัมต่อไร่ต่อวัน แต่ในปีที่สอง ผลผลิตต่อไร่กลับลดลงมาเหลือเพียง 1 กิโลกรัมต่อไร่ และในปีที่สามกลับไม่ให้เกิดผลผลิตเลย จนต้องโค่นสวนยางพาราดังกล่าวทิ้งในที่สุด ข้อสังเกตสำคัญอีกประการหนึ่งที่ได้จากการสัมภาษณ์ในครั้งนั้น คือ ยางพาราที่ปลูกในที่นาโดยการยกร่องนั้น ลำต้นจะโตเป็นปรกติเฉพาะใน 3 ปี แรกเท่านั้น หลังจากนั้นลำต้นจะโตช้ามาก เมื่อถึงอายุที่จะกรีดยังจะมีขนาดลำต้นเล็กกว่าปรกติมาก และแน่นอนปัญหาความไม่สมบูรณ์ของลำต้น ย่อมส่งผลกระทบต่อผลผลิตอย่างแน่นอน

นอกจากนั้นจากการสัมภาษณ์นักวิชาการจากคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่สนใจมิติเศรษฐกิจและสังคมของยางพาราท่านหนึ่ง(22 เมษายน 2554) พบว่าเกษตรกรชาวสวนยางตำบลโคกม่วง อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ซึ่งปลูกยางพาราในที่นา ก็ประสบปัญหา คล้ายๆ กัน คือ ต้นยางที่เปิดกรีดจะมีขนาดลำต้นเล็ก ผลผลิตที่ได้อย่างมากก็เพียง 1 กิโลกรัมต่อไร่ต่อวัน(ปรกติควรจะได้ 2 กิโลกรัมต่อไร่ต่อวัน) เกษตรกรเรียกสวนยางดังกล่าวว่า “สวนยางทนกกรีด” คือแม้จะให้ผลผลิตน้อยมากแต่เกษตรกรก็ยังคงจำทนกรีดต่อไป

หรือล่าสุดจากงานวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกยางในนาข้าวของเกษตรกรใน อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง ของปิยะนุช ธนพฤษภานันท์ และวิมลตรี จันธุทอง(2554) ซึ่งได้ศึกษาประเด็นปัญหาการเพาะปลูกยางในนาข้าวด้วย โดยพบว่า เกษตรกรที่ปลูกยางในนาข้าว ร้อยละ 97.8 (ของจำนวนทั้งหมด 46 ราย) ตอบว่าผลผลิตที่ได้ไม่เป็นตามที่คาดหวัง ร้อยละ 91.3

สามารถช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือนไม่ต้องซื้อข้าวกิน มีเวลาว่างก็ปลูกผักไว้รับประทานเองได้ ที่เหลือก็ขาย”

จาก 3 กรณีดังกล่าว จึงสรุปได้ว่าการทำนาหรือการปลูกข้าวมีความหมายต่อชาวนาในแง่ของความมั่นคงทางอาหารนั่นเอง

2) ผลกระทบต่อความเป็นครอบครัว

อาชีพทำนากับความเป็นครอบครัวมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด การที่ยังมีคนรุ่นพ่อ รุ่นแม่ยึดที่นาเป็นฐานในการผลิตอาหาร จะส่งผลทางอ้อมให้ความผูกพันกันระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับพ่อแม่แน่นแฟ้นมากขึ้น ผู้ให้ข้อมูลหลักอย่าง อารีย์ ศักดิ์เมืองแก้ว ปราชญ์ชาวนาและครูใหญ่โรงเรียนทำนา ตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ ได้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า “หากพ่อแม่ยังทำนาอยู่ แม้จะทำเพื่อบริโภคเป็นหลัก ในช่วงปักดำ และช่วงเก็บเกี่ยว พวกลูกๆ ที่ไปทำงานอยู่ต่างถิ่นก็มักจะกลับมาช่วยพ่อแม่ ทำกิจกรรมดังกล่าว” ความผูกพันกันระหว่างสมาชิกในครัวเรือนกับพ่อแม่ผ่านกิจกรรมการทำนา จะให้ความหมายที่ลึกซึ้งมากกว่าการที่คนในครอบครัวได้เจอกันในช่วงเทศกาลโดยทั่วไป กล่าวคือ การได้เจอกันในช่วงเทศกาลโดยทั่วไปนั้น คนที่เป็นพ่อ แม่ หรือปู่ย่า ตายาย อาจจะได้ สตางค์หรือ ของฝาก จากลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่น และกลับมาเยี่ยมบ้าน ในขณะที่การกลับบ้านของสมาชิกในครัวเรือนเพื่อช่วยพ่อแม่ปักดำ หรือเก็บเกี่ยวข้าว ลูกๆ จะได้เห็นเหลือและความเหนื่อยยากของพ่อแม่ในการผลิตอาหาร จะได้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมการใช้แรงงาน และที่สำคัญคือจะเห็นว่าการทำงานของตนเองด้านความมั่นคงทางอาหารนั้นมีความสำคัญ

3) ผลกระทบต่อความเชื่ออาหารในชุมชน

การเปลี่ยนที่นาไปปลูกยางพารานั้น นอกจากจะกระทบต่อความเป็นครอบครัวแล้ว ยังกระทบต่อความเชื่ออาหารในชุมชนอีกด้วย อารีย์ ศักดิ์เมืองแก้ว-อั้งแล้ว ได้สะท้อนให้เห็นภาพว่า “ในช่วงหน้าหน้านั้น ทุกครั้งที่ไปดูนา ก็จะมีปลาติดไม้ติดมือกลับบ้านมาด้วย หากได้ปลามากก็ให้นำมาแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน หากได้ปลาน้อยก็จะนำมาแกงที่บ้าน จากนั้นจะแบ่งแกงให้เพื่อนบ้าน”

ในบริบทของสังคมชาวนาไทย จะพบกิจกรรมที่เรียกว่า “แชร์แรงงาน” ในการเก็บเกี่ยวข้าวของกลุ่มชาวนาให้เห็นอยู่บ้างในแทบทุกพื้นที่ คือ สมาชิกภายในกลุ่มจะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปเก็บเกี่ยวข้าวแต่ละแปลงของสมาชิกตามลำดับความสุขของข้าวเปลือก ที่ละแปลงๆ จนครบกิจกรรม “แชร์แรงงาน” ดังกล่าว มีทั้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม การเปลี่ยนที่นาไปปลูกยางพารานั้น กิจกรรม “แชร์แรงงาน” ดังกล่าวซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งในวิถีการผลิตของชาวนาไทยที่สะท้อนถึงความเชื่ออาหารต่อกันในชุมชนจะหายไป

4) ผลกระทบต่อวัฒนธรรมข้าว

ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำนาของชาวนาในจังหวัดปัตตานี ที่ยังมีให้เห็นจนถึงปัจจุบันมีมากมาย ตั้งแต่ พิธีแรกข้าว พิธีเกี่ยวข้าว พิธีลาซัง พิธีนำข้าวขึ้นฉาง กล่าวได้ว่า ตั้งแต่ปลูก จนกระทั่งเก็บเกี่ยวได้เป็นเมล็ดข้าวเปลือก ชาวนาจะประกอบพิธีที่เกี่ยวข้องกับแต่ละกิจกรรม เป็นระยะๆ

(1) พิธีแรกข้าว

เมื่อจะเริ่มดำนาหรือเริ่มปักดำต้นกล้า ชาวนาจะกำหนดฤกษ์ โดยเลือกวันที่ดีเพื่อปักดำกล้าแรก สัก 5 7 หรือ 9 กอ ในบริเวณมุมใดมุมหนึ่งของแปลงนา หลังจากนั้นจึงปักดำกันจริง พิธีกรรมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสบายใจว่า หลังจากปักดำไปแล้วจะไม่มีศัตรูข้าวมารบกวน

(2) พิธีเกี่ยวข้าว

ในช่วงเก็บเกี่ยวข้าว เมื่อข้าวเริ่มสุกแล้วก่อนเก็บเกี่ยวทั้งแปลง ชาวนาจะหาฤกษ์ยามยามดีวันดี โดยจะเริ่มไปนาประมาณตี 5 ก่อนรุ่งสาง เพื่อไปเก็บเกี่ยวข้าวมาก่อนประมาณครึ่งกำมือเก็บแล้วจะนำมาไว้ในฉาง พิธีกรรมดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสบายใจว่าจะไม่มีนกหนูมาทำลายข้าว

(3) พิธีลาซัง

พิธีลาซัง(ข้าว) จะทำกันที่แปลงนาหลังการเก็บเกี่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขอขมาต่อแม่โพธิ์สพ ในกรณีที่มีการล่วงเกินต่อแปลงนา ต่อดันข้าว หรือต่อเมล็ดข้าว และเพื่อขอขอบคุณแม่โพธิ์สพ ที่ประทานข้าวมาให้ด้วยการทำนาประสบผลสำเร็จ จะทำกันเฉพาะในหมู่ชาวไทยพุทธเป็นหลัก

(4) พิธีนำข้าวขึ้นฉาง

พิธีนำข้าวขึ้นฉาง หรือพิธีทำขวัญข้าว จะทำกันที่ฉางรวมของหมู่บ้าน จะทำกันก่อนจะนำข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้วเข้าเก็บไว้ในฉาง โดยจะทำกันทั้งพิธีทางพราหมณ์ พุทธ และอิสลาม พร้อมๆ กัน ในจุดเดียว ในพิธีจะมีกิจกรรมต่างๆ หลากหลาย เช่น มีการตักแต่งบายศรีข้าว ทำพิธีการเล่นแต่งงานของกลุ่มบ่าวสาว มีการตำครกสามสาก(มุ่งเน้นความสามัคคีของคนในหมู่บ้าน) มีการนำข้าวมาประกวด เป็นต้น และที่สำคัญคือ จะมีการนำข้าวของชาวบ้านที่นำมาในงานขึ้นเก็บที่ฉางรวมของหมู่บ้าน ข้าวในฉางดังกล่าว เก็บไว้ในกรณีที่ใครในหมู่บ้านเดือดร้อนต้องการนำไปเป็นพันธุ์ปลูก ก็มานำไปใช้ได้

จากการขยายการเพาะปลูกยางพาราอย่างไม่ค่อยมีขอบเขตในระยะหลายปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะการขยายการเพาะปลูกเข้าไปในเขตป่าและในที่นาอันั้น หากพิจารณาผลกระทบแบบ

องค์รวมครบทุกมิติ (โดยอิงหลักความเป็นจริงที่ว่าสรรพสิ่งล้วนเกี่ยวพันกันไม่ทางตรงก็ทางอ้อม) ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จากผลกระทบจากการสูญเสียป่าไม้ ป่าต้นน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ ผลกระทบจากอุทกภัยและวาตภัย รวมทั้งปัญหาความมั่นคงทางอาหาร อาจสรุปได้ว่าเป็นเกมที่มีผลลัพธ์ติดลบ (Negative Sum Game) หรือเป็นเกมที่ผู้เล่นทุกฝ่ายเสียประโยชน์ (Lose-Lose Situation) ก็เป็นไปได้

3. บทสรุปที่เป็นข้อห่วงใย และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากบทสังเคราะห์ที่นำเสนอมาตั้งแต่ต้น ทำให้เห็นว่าการพัฒนาทางพาราของประเทศไทยในบางแง่มุมดำเนินไปแบบขาดฐานความรู้ จนพบปัญหาใหญ่ๆ มากมายทั้งในระดับนโยบาย และในระดับปฏิบัติ เกินกว่าที่จะวางใจได้ว่าอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่จะนำความมั่นคงมาสู่ประเทศไทยโดยส่วนรวมในระยะยาว มีข้อห่วงใยหลายประการตลอดกระบวนการพัฒนาทางพาราทั้งระบบที่เกษตรกร สังคมไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลต้องตระหนักร่วมกันก่อนเป็นการเบื้องต้น และค่อยๆ ร่วมกันคลี่คลายข้อห่วงใยดังกล่าว

ผู้เขียนเห็นว่าแม้แต่เกษตรกร สังคมไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและรัฐบาลต้องเห็นปัญหาร่วมกำหนดทางออก และตัดสินใจแก้ปัญหาร่วมกันเท่านั้น การพัฒนาทางพาราทั้งระบบที่ผ่านมา 112 ปี จึงจะถูกเปลี่ยนจากเกมที่มีผลลัพธ์เป็นศูนย์ (Zero-Sum Game) คือเป็นเกมที่ผลประโยชน์ของฝ่ายที่ได้ประโยชน์มีจำนวนพอๆ กันต้นทุนที่ฝ่ายเสียประโยชน์ต้องจ่าย หรือถูกเปลี่ยนจากเกมที่มีผลลัพธ์ติดลบ (Negative Sum Game) ไปเป็นเกมที่มีผลลัพธ์เป็นบวก (Positive Sum Game) คือเป็นเกมที่ทุกฝ่าย หรือทุกส่วนของสังคมได้ประโยชน์ (“Win-Win Situation) ประเด็นข้อห่วงใยและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด (All Stakeholders) ควรนำไปพิจารณาใคร่ครวญ และคิดต่อมีดังนี้

1) ด้วยความเชื่อมั่นในความต้องการใช้ยางธรรมชาติของจีนมากเกินไป ว่าปริมาณการใช้จะขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราร้อยละ 12.90 ต่อปี จนนำมาสู่การตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลชุดต่างๆ ที่ผ่านมาย้ายพื้นที่ปลูกยางพาราในพื้นที่แห่งใหม่มากขึ้น ประกอบกับปัจเจกบุคคลทั้งเกษตรกร และผู้สนใจโดยทั่วไปต่างๆ หันมาปลูกยางในพื้นที่แห่งใหม่กันอย่างต่อเนื่องมากขึ้น ผู้เขียนเห็นว่าอาจเป็นปรากฏการณ์ที่สุ่มเสี่ยงเกินไป เพราะที่จริงนั้นเศรษฐกิจโลกมีความเปราะบาง มีขึ้นและมีลงเป็นธรรมชาติ เมื่อโลกเผชิญวิกฤติเศรษฐกิจ ย่อมกระทบต่อปริมาณการใช้ยางธรรมชาติโดยรวมด้วย

ประกอบกับกลุ่มประเทศผู้ผลิตยางขนาดกลาง อย่างจีน และเวียดนาม ก็มีการขยายพื้นที่เพาะปลูกยางพาราระหว่าง ปี 2547-2551/52 ในอัตราที่สูงถึงร้อยละ 12.56 และ 9.16 ต่อปี ตามลำดับ พื้นที่เพาะปลูกยางพาราของจีน และเวียดนาม จะเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่าของปัจจุบัน

ภายในระยะเวลา 6 และ 8 ปี ตามลำดับ เมื่อรวมกับผลผลิตยางของประเทศผู้ผลิตขนาดใหญ่ อย่างอินโดนีเซีย ไทย และมาเลเซีย โดยเฉพาะไทยที่ขยายพื้นที่เพาะปลูกแบบไม่มีกลไกควบคุม ปัญหาผลผลิตล้นตลาด อาจเกิดขึ้นได้ในระยะไม่กี่ปีข้างหน้า ราคาผลผลิตก็ต้องลดต่ำลง เป็นภาระให้กับรัฐบาลในการจัดหางบประมาณมารักษาเสถียรภาพของราคา และภาระดังกล่าว อาจจะหนักมากกว่าในอดีต

ข้อเสนอแนะคือ ยุทธศาสตร์ว่าด้วยการเพาะปลูกพืชของประเทศควรเน้นที่ความหลากหลายของชนิดพืชที่ปลูกเป็นหลัก เพื่อลดความเสี่ยงในช่วงที่ราคาผลผลิตตกต่ำ และยุทธศาสตร์ว่าด้วยการเพาะปลูกพืชของประเทศ ต้องเน้นที่ความมั่นคงด้านอาหารของเกษตรกร และของประชาชนไทยเป็นหลัก โดยเฉพาะในภาวะที่โลกกำลังเผชิญกับปัญหาโลกร้อน ความมั่นคงทางอาหารจึงกลายเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกมาถกเถียงกันมากที่สุดประเด็นหนึ่งในเวลานี้ สำหรับยางพารานั้น รัฐบาลต้องทบทวนยุทธศาสตร์การขยายพื้นที่เพาะปลูก และควรหันมาเน้นนโยบายเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ยางชั้นกลางด้วยการสนับสนุนและส่งเสริมการอุตสาหกรรม การแปรรูปผลิตภัณฑ์ยางชั้นสุดท้าย ซึ่งรัฐบาลกำลังดำเนินการอยู่ และทำได้ระดับหนึ่ง เพียงแต่ต้องทำอย่างจริงจังมากขึ้น

2) การแกว่งตัวของราคาอย่างมี 2 แบบ คือแบบปกติ และแบบไม่ปกติ โดยแบบปกตินั้น หากไม่มีอิทธิพลจากวิกฤติทางเศรษฐกิจ หรือภัยสงคราม หรือภัยธรรมชาติอย่างรุนแรง หรือวิกฤติพลังงานจากฟอสซิล (ซึ่งอาจส่งผลให้ราคายางธรรมชาติแกว่งตัวเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างรุนแรงได้) ราคายางธรรมชาติก็เหมือนราคาสินค้าเกษตรโดยทั่วไป ที่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงขึ้นๆ ลงๆ ไปตามฤดูกาล(Seasonal Variation) ราคาจะแกว่งตัวขึ้นหรือลงในช่วงแคบๆ มีผลกระทบต่อผู้ผลิตและผู้ใช้น้อยมาก

ในขณะที่แบบไม่ปกติ ซึ่งในที่นี้หมายถึงการแกว่งตัวของราคาอย่างรุนแรง เพราะปัจจัยด้านการเก็งกำไรของนักลงทุนในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าที่อาจทำลายเสถียรภาพของราคายางธรรมชาติลงได้ โดยเฉพาะการสร้างสถานการณ์กดให้ราคาดีดลงระหว่างวันที่ 22 กุมภาพันธ์ – 16 มีนาคม 2554 ราคายางแผ่นรมควันชั้น 3 ตลาดหัดใหญ่ ต่ำกว่าตลาดสิงคโปร์ กิโลกรัมละ 12-41 บาท (ทั้งๆ ที่ควรจะต่ำกว่าเพียง 5-10 บาท) ส่งผลให้เกษตรกรต่างตกใจอยู่ในภาวะไม่นิ่ง นักลงทุนผลิตยางแผ่นดิบรายย่อยขาดทุนกันถ้วนหน้า แสดงให้เห็นว่า นอกจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ(Economic Factors) แล้วยังมีปัจจัยที่ไม่ใช่ทางเศรษฐกิจ(Non Economic Factors)ที่มีผลกระทบต่อราคาสินค้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า และส่งผลกระทบต่อราคาในตลาดจริง ปัจจัยทั้ง 2 ประเภท ดังกล่าว ต่างมีความสลับซับซ้อน ประกอบกับความไม่สมมาตรของข่าวสารข้อมูล(Asymmetry of Information)ในตลาด จึงยากมากที่เกษตรกรชาวสวน

ยาง หรือสังคมโดยทั่วไปจะเข้าใจหรือรู้เท่าทันในความผันผวนหรือความผิดปกติของราคาอันเกิดจากนักเก็งกำไรในตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ข้อเสนอแนะคือ

2.1) ในระดับชาติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งสร้างกลไกกำกับตลาดซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า และกำหนดมาตรการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นอีก นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสังคม ต้องช่วยกันตั้งคำถาม และช่วยกันหาคำตอบว่าใครหรือกลุ่มบุคคลใดเป็นผู้อยู่เบื้องหลัง และใครหรือกลุ่มบุคคลใดเป็นผู้ได้ประโยชน์จากความผันผวนหรือความผิดปกติของราคาดังกล่าวให้กระจ่างด้วย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้กลไกการกำหนดราคาในตลาดดำเนินไปอย่างบิดเบือนโดยกลุ่มบุคคลที่เข้ามาแสวงหาประโยชน์จากความเสียหายของผู้อื่น

2.1) ระดับพื้นที่และท้องถิ่น ไม่ว่าจะราคาทางธรรมชาติจะอยู่ในช่วงขาขึ้นหรือขาลงอย่างไร ต้องยอมรับว่าในวันนี้ยางพาราได้กลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่เป็นความหวังของเกษตรกรทุกภูมิภาคของประเทศไปแล้ว เกษตรกรควรหันมารวมกลุ่มทำธุรกิจในชุมชน ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มขายน้ำยางสด และพัฒนาจากกลุ่มหลายๆ กลุ่มเป็นเครือข่ายเพื่อสร้างบ่อน้ำยางควบคู่กับการยกระดับเครือข่ายให้ดำเนินธุรกิจในรูปสหกรณ์น้ำยางสด ค้าขายกับโรงงานต่างๆ ที่รับซื้อผลผลิตโดยตรง ทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรหันมาเน้นการทำน้ำยางสดคุณภาพ และได้รับราคาน้ำยางสดที่เป็นธรรม เพราะมีอำนาจต่อรองที่สูงขึ้น (โดยสามารถศึกษาดูงานจากกลุ่ม เครือข่าย และสหกรณ์ที่มีพัฒนาการในการดำเนินงานที่ดีเป็นแหล่งเรียนรู้ เช่น กลุ่ม เครือข่าย และสหกรณ์น้ำยางสด ในจังหวัดสตูล เป็นต้น) และเมื่อรวมตัวเป็นสหกรณ์ได้แล้ว ยังสามารถต่อยอดเป็นธุรกิจชุมชนได้ในแนวทางกว้าง โดยเฉพาะธุรกิจการผลิตและจำหน่ายปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อปรับปรุงบำรุงดิน และลดต้นทุนการผลิตในที่สุด

3) ราคายางพาราที่สูงขึ้นในระยะเกือบ 10 ที่ผ่านมา ส่งผลให้เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไปต่างหันมายึดอาชีพเพาะปลูกยางพารากันมากขึ้น แม้ตัวเลขที่เป็นทางการสรุปว่าในปี 2553 ไทยมีพื้นที่ปลูกยางพารา 17.96 ล้านไร่ และเชื่อว่าตัวเลขพื้นที่เพาะปลูกจริงอาจสูงถึง 20 ล้านไร่ ข้อห่วงใย คือมีการรุกพื้นที่ป่าโดยเฉพาะป่าลุ่มน้ำชั้น 1 และชั้น 2 ซึ่งเป็นโซนป่าต้นน้ำเป็นจำนวนมาก โดยส่วนใหญ่เป็นการปลูกยางเชิงเดี่ยว ซึ่งสุ่มเสี่ยงต่อปัญหาผลกระทบที่รุนแรงจากอุทกภัยทั้งในระดับต้นน้ำคือที่ตั้งสวนยางเอง และระดับปลายน้ำคือเขตเมือง ทั้งนี้เนื่องจากเปอร์เซ็นต์การปกคลุมพื้นที่โดยเรือนยอด ความลึกของหน้าดินเป็นเมตร และอัตราความเร็วในการระบายน้ำในระดับความลึกของดินชั้นต่างๆ ของระบบนิเวศป่าต้นน้ำ มีค่าสูงกว่าระบบนิเวศยางพารา ในขณะที่เดียวกันน้ำท่าจะไหลรุนแรงมากขึ้นด้วย เนื่องจากปริมาณน้ำไหลป่าหน้าผาผืนดิน จะสูงขึ้นจากร้อยละ 0 เป็น 54.07 น้ำที่ไหลได้ดินลดจากร้อยละ 40.08 เหลือ 20.41

ข้อเสนอแนะคือ

3.1) ต้องสร้างกลไกขับเคลื่อนทางสังคมเพื่อหยุดการรุกล้ำพื้นที่ป่าเพื่อการปลูกยางพาราอย่างเร่งด่วน ด้วยการเสริมศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. ประชาชน ครู อาจารย์ และผู้นำศาสนา ในการกำหนดวิธีการพิทักษ์ป่าต้นน้ำโดยชุมชน พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับป่าต้นน้ำในระดับโรงเรียน สนับสนุนการเรียนรู้และการเรียนการสอนที่เน้นการสร้างจิตสำนึกในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำให้กับเด็กและเยาวชนในโรงเรียน สร้างแหล่งเรียนรู้ด้านคุณประโยชน์ของป่าต้นน้ำเพื่อให้คนในชุมชนและประชาชนทั่วไปเห็นคุณประโยชน์ของทรัพยากรป่าต้นน้ำ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ผ่านค่ายเยาวชนอนุรักษ์ป่า เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้สัมผัสสถานการณ์ทางธรรมชาติที่เป็นจริงของพื้นที่ป่าต้นน้ำ และเพื่อเป็นเสริมสร้างระบบคิดให้เยาวชนได้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนกับสถานการณ์ของป่าต้นน้ำ

3.2) พื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกปลูกยางพาราไปแล้ว (รวมทั้งพื้นที่เพาะปลูกยางโดยทั่วไป) ควรมีการออกแบบ และสร้างกลไกขับเคลื่อนระบบการเพาะปลูกยางเสียบใหม่ ด้วยการเติมพื้นที่สีเขียวให้กับสวนยาง เช่นการปลูกพืชร่วมยางให้มากขึ้น โดยต้องดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามการเลือกพืชร่วมยางต้องกระทำโดยอาศัยบทเรียน และความรู้จากการลองผิดลองถูกมาอย่างยาวนานกว่า 20 ปี ทั้งนี้เพื่อให้รู้ว่าพืชชนิดใดปลูกได้และได้ผลดี พืชชนิดใดปลูกได้แต่ให้ผลไม่ดี และพืชชนิดใดปลูกไม่ได้ และเพื่อให้รู้ว่าควรปลูกระยะห่างจากต้นยางแค่ไหน ปลูกบริเวณใดของสวนยาง เป็นต้น

3.3) ยกระดับสวนยางเชิงเดี่ยวทั้งสวนยางที่ปลูกโดยการบุกรุกป่า และสวนยางโดยทั่วไป สู้สวนยางแนวพุทธเกษตร ซึ่งผู้เขียนเคยไปถอดความรู้จากสวนยางพาราของคุณลุง วิฑูรย์ หนูแสง หมู่ 9 บ้านตะโหนด ตำบลตะโหนด อำเภอตะโหนด จังหวัดพัทลุง 2 ครั้ง สรุปได้ว่าการทำสวนยางแนวพุทธเกษตรต้องใช้หลักศีลธรรม คือจะเอาไม้ออกจากแปลงปลูกยางเท่าที่จำเป็น การจัดการสวนยางก่อนให้ผลผลิต และระหว่างการให้ผลผลิต ก็ไม่ใช้สารและปุ๋ยเคมี ใช้หลัก สี่ อ. เกษตรกรจะได้ อ. ตัวที่หนึ่ง หมายถึงอากาศที่ดี อ. ตัวที่สอง หมายถึงอาหาร อาหารที่ว่า มี ๒ นัยยะ นัยยะแรก พืชหลากหลายชนิดที่ขึ้นในสวนยางนั้น หลายชนิดเป็นประเภทพืชกินใบและยอด หลายชนิดเป็นประเภทกินผล นั่นหมายถึงเป็นอาหารที่หาได้โดยตรงจากสวนยาง ในขณะที่อีกนัยยะหนึ่งเป็นอาหารที่ไม่มีในสวนยาง แต่หาซื้อจากภายนอกด้วยเงินรายได้จากการขายยาง นอกจากนั้นยังไม่นับพืชสมุนไพรอีกหลายชนิดที่ขึ้นอยู่ในสวนยาง อ. ตัวที่สาม หมายถึง อารมณ์ เกษตรกรจะมีอารมณ์ดี ใจเย็น มีความภาคภูมิใจที่มีสวนยางรูปแบบดังกล่าว อ. ตัวที่สี่ หมายถึงอายุ กล่าวคือเมื่อสวนยางให้อาหาร (โดยเฉพาะอาหารที่ได้จากสวนยางที่ไร้สารพิษ) ให้อากาศที่ดี และให้อารมณ์ที่ดี เป็นองค์ประกอบที่จะทำให้นักเกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้นอายุก็จะยืนยาวไปด้วย

ผู้ทำสวนยางแนวพุทธเกษตรนอกจากจะให้ नियามสวนยางพาราในมิติเศรษฐกิจแล้ว ยัง नियามสวนยางพาราในมิติของชีวิตอีกด้วย นั่นคือสวนยางนอกจากจะให้ผลในเชิงเศรษฐกิจ เหมือนสวนยางทั่วๆ ไปแล้ว สวนยางยังให้อาหารที่ไร้สารพิษ ให้อากาศ อารมณ์ และอายุ ดังกล่าวข้างต้นอีกด้วย ซึ่งโดยรวมแล้วเรียกว่าให้ชีวิตที่มีคุณภาพและความสุขนั่นเอง การให้ नियามกับสวนยางพาราที่ครอบคลุมทั้งมิติเศรษฐกิจและมิติชีวิตดังกล่าว เป็นเหตุให้มีระบบกรีดที่ไม่ถี่มาก แต่จะให้ความละเอียดในการกรีดอย่างเป็นสำคัญ กรีดแบบไม่ให้ต้นยางบาดเจ็บมาก แผลกรีดประณีต ต้นยางจะโตดี ให้ผลผลิตดี สวนยางมีอายุกรีดที่ยาวนานกว่าสวนยางทั่วไปถึง 2 เท่า

สุดท้ายหลักสังคัมพีช ซึ่งลุงวรรณ ขุนจันทร์ ปราชญ์ชาวบ้านแห่งชุมชนตะโหนด ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับธรรมชาติของคน พีชและสัตว์ ผ่านภูมิปัญญาที่สั่งสมมาช้านานอย่างน่าสนใจไว้ว่า “หมูจะไม่กินขี้หมู แต่กินขี้คน คนจะไม่กินขี้คนแต่จะกินขี้หมู (ในที่นี้หมายถึงใส่หมูซึ่งแน่นอนยังคงมีกลิ่นขี้หมูติดอยู่) กล้วยที่ขึ้นงดงามตามกองขี้วัว วัวตัวที่ขี้ก็จะไม่กินกล้วยบริเวณนั้น ในทำนองเดียวกัน ต้นยางพาราก็จะไม่กินใบของมันที่ร่วงหล่นใต้โคนต้น แต่จะกินใบไม้ชนิดอื่นๆ ภายในสวนที่ร่วงหล่นใต้โคนต้น ฉันทัดก็ฉันทันนั้น”

นั่นจึงเป็นที่มาของสวนยางตามแนวพุทธเกษตร ที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายของสังคัมพีชในสวนยางเป็นสำคัญ โดยที่ไม้หรือพืชนานาพันธุ์ที่พบในสวนยางของลุงวิฑูร์ย์เกือบทั้งหมดเป็นไม้หรือพืชพันธุ์ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยสัตว์ต่างๆ โดยเฉพาะนกเป็นพาหะนำมา และด้วยความหลากหลายของพืชนานาชนิดดังกล่าว เป็นเหตุให้การทำสวนยางแนวพุทธเกษตร ไม่จำเป็นต้องใช้ปุ๋ยแต่อย่างใด ไม่ใช้ทั้งปุ๋ยเคมี ไม่ใช้ทั้งปุ๋ยอินทรีย์ เพราะต้นยางได้อาหารจากใบไม้ชนิดต่างๆ ที่ร่วงหล่นใต้โคนต้น ตามกฎธรรมชาติที่ว่า “ต้นยางพาราจะไม่กินใบของมันที่ร่วงหล่นใต้โคนต้น แต่จะกินใบไม้ชนิดอื่นๆ ภายในสวนที่ร่วงหล่นใต้โคนต้น” ดังกล่าวข้างต้นนั่นเอง

การทำสวนยางแนวพุทธเกษตร จึงเป็นรูปแบบการทำสวนยางที่ให้ความยั่งยืนทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญคือไม่ว่าราคาขายพาราจะแกว่งตัว ขึ้นลงอย่างไร สวนยางแนวพุทธเกษตร ก็ยังให้ความสุขกับเกษตรกรตลอดไป

4) ความผิดปกติของธรรมชาติ อุทกภัย และวาตภัยจะเกิดขึ้น และรุนแรงขึ้น ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากปัญหาโลกร้อน ในขณะที่กัลยาณฆาตคุณภาพ ทั้งประเด็นพันธุ์ยางที่เพาะปลูกขาดความหลากหลาย กล่าวคือ ทั้งต้นตอและตายางมักจะเป็นยางพันธุ์เดียวกัน คือ พันธุ์ RRIM600 และประเด็นยางชำถุงขาดรากแก้ว หรือรากแก้วสั้น ความสามารถในการหาอาหารจะน้อยลง ความอ่อนแอต่อโรคยางพาราชนิดต่างๆ จะมีมากขึ้น และเมื่อเกิดวาตภัย ลมกระโชกแรง ต้นยางจะหักโค่นได้ง่าย

ข้อเสนอแนะคือ ภาครัฐโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องสร้างกลไกกำกับการผลิตยางชำถุงที่มีระบบรากที่สมบูรณ์เท่าที่ทำได้ รวมทั้งควบคุมการผลิตกล้ายางให้มีคุณภาพ เน้นความหลากหลายของสายพันธุ์ในกล้ายาง เช่น ผลักดันให้กลับไปใช้ต้นตอยางพันธุ์พื้นเมือง และตายางพันธุ์ลูกผสม หรือ ใช้ต้นตอและตายางพันธุ์ลูกผสม แต่ให้ต่างชนิดพันธุ์กัน ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความแข็งแรงในการหาอาหารของต้นยาง ป้องกันการระบาดของโรคยาง รวมทั้งป้องกันการโคนล้มของต้นยางกรณีเกิดวาตภัย หรือลมกระโชกแรง หรืออาจส่งเสริมให้กลับไปเพาะเมล็ดต้นตอยางและติดตายางสายพันธุ์ที่ต้องการในแปลงปลูกก็น่าสนใจไม่น้อย

5) ข้อมูลเชิงประจักษ์ระบุว่ามีการรุกพื้นที่ป่าเพื่อปลูกยางพารากันเป็นจำนวนมาก แต่ข้อมูลของกรมป่าไม้กลับรายงานสวนทางกัน โดยรายงานว่าพื้นที่ป่าไม้ไทยเพิ่มสูงขึ้นจาก 86.4 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 27 ของพื้นที่ประเทศ ในปี 2541 เป็น 107.2 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 33 ของพื้นที่ประเทศ ในปี 2552 โดยมีอัตราเพิ่มระหว่าง ปี 2541-2552 ร้อยละ 2.40 ต่อหน่วยเวลา โดยไม่มีการให้เหตุผลที่น่าเชื่อถือ เท่ากับเป็นการซ้ำเติมการรุกป่าเพื่อปลูกยางพารากันมากขึ้นในอนาคต เพราะสังคมอาจเชื่อตัวเลขการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าของทางราชการว่าเป็นจริง อาจส่งผลให้ความระมัดระวัง หรือการตรวจสอบจากสังคมประเด็นการรุกป่าปลูกยางพาราเบาบางลงได้

ข้อเสนอแนะคือ หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบโดยเฉพาะกรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติ ควรมีนโยบาย มาตรการ และงบประมาณด้านการรักษา และฟื้นฟูพื้นที่ป่าที่เป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง รวมทั้งให้ความสำคัญกับการจัดทำฐานข้อมูลพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ ที่ถูกต้องและเป็นจริง ทั้งป่าสงวน และป่าอนุรักษ์ มีแต่จะต้องยอมรับความจริงเท่านั้นที่จะทำให้สังคมมีสำนึกร่วมกันในการเฝ้าระวัง และหาทางออกที่เหมาะสมในการแก้วิกฤติป่าไม้ไทย ซึ่งก็คือ วิกฤติน้ำ ให้บรรเทาลงได้

6) ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนพื้นที่นาด้วยการยกร่องปลูกยางพาราเป็นจำนวนมาก และอย่างกว้างขวางโดยขาดความระมัดระวัง หรือขาดการให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ชาวนาในประเด็นปัญหาและผลกระทบต่อต้นยาง ต่อผลผลิต ต่อความมั่นคงด้านอาหาร ทั้งในระดับครัวเรือนและความเอื้ออาทรกันของคนในชุมชน ต่อวัฒนธรรมข้าวอันงดงามที่จะค่อยๆ จางหายไป และในที่สุดจะส่งผลให้การพึ่งตนเองได้ของครัวเรือนและชุมชนมีน้อยลง

ข้อเสนอแนะคือ หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะสถาบันวิจัยยาง สกย. และกรมส่งเสริมการเกษตร ต้องร่วมกับองค์กรภาคประชาชนที่เกี่ยวข้องจัดหาเจ้าหน้าที่ไปให้ความรู้และบทเรียนการยกร่องปลูกยางพาราในที่นา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นแก่ชาวนาโดยเร่งด่วน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวนารายใหม่ได้นำความรู้ไปพิจารณาใคร่ครวญด้วยเหตุและผล ก่อนการตัดสินใจยกร่องปลูกยางพาราในที่นาของตนเอง

7) การที่ราคาขายทรงตัวอยู่ในระดับสูงในระยะหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลให้เกษตรกรรายเล็ก แรงกรีดยางทั้งที่ลำต้นยังเล็ก เพิ่มวันกรีดยางขึ้น(รวมทั้งกรีดยางแบบเอาปริมาณ คือกรีดยางเล็ก บางกรณีกรีดยางถึงแกนลำต้น) ช่วงยางผลัดใบที่ต้นยางต้องการการพักตัวก็ไม่หยุดกรีดยาง ซึ่งส่งผลกระทบต่ออายุยืนโตของต้นยางและผลผลิตอย่างมาก

ข้อเสนอแนะคือ หน่วยงานภาครัฐ โดยสถาบันวิจัยยาง และ สกย. ควรร่วมกันรณรงค์ให้ความรู้ถึงผลดีจากการใช้ระบบกรีดยางที่เหมาะสม และผลกระทบเชิงลบจากการใช้ระบบกรีดยางที่ไม่เหมาะสม ในประเด็นการเจริญเติบโตของต้นยาง การฟื้นตัวของเปลือกต้นยางหลังกรีดยาง ปริมาณน้ำยางที่ได้รับ ความเข้มข้นของน้ำยางที่ได้ ความยาวของอายุกรีดยาง และปัญหาโรคยางที่อาจเกิดขึ้น เป็นต้น

8) การที่ราคาขายทรงตัวอยู่ในระดับสูงในระยะหลายปีที่ผ่านมา พฤติกรรมความเป็นอยู่ของชาวสวนยางในสังคมชนบทเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายสู่ความฟุ้งเฟ้อและใช้จ่ายสะดวกมือมากขึ้น การไปรับประทานอาหารนอกบ้านมีมากขึ้น เข้าเมืองมากขึ้นเนื่องจากชาวสวนยางมีรถยนต์มากขึ้น ร้านคาราโอเกะและร้านเกมผุดขึ้นมากในช่วงที่ราคาขายพาราอยู่ในช่วงขาขึ้น ปัญหาเด็กสาววัยรุ่นท้องก่อนวัยอันควรในบางพื้นที่มีมากขึ้น ปัญหาสังคมทั้งในระดับครอบครัวและชุมชนมีมากขึ้น หากราคาขายพาราสวิงกลับอยู่ในช่วงขาลง ชาวสวนยางจำนวนหนึ่งอาจเดือดร้อน

ข้อเสนอแนะคือ ในช่วงราคาขายพาราอยู่ในช่วงขาขึ้น เป็นนาฬิกาทองที่เกษตรกรชาวสวนยางควรเก็บออมเงินไว้จำนวนหนึ่งนอกเหนือจากการออมเงินตามปกติ โดยส่วนหนึ่งเก็บไว้ดูแลรักษาสวนยางที่ให้อายุและความสุขแก่เกษตรกรมาโดยตลอด ในรูปของการฟื้นฟูบำรุงสวนยางสร้างระบบนิเวศสีเขียวให้สวนยาง ส่วนหนึ่งเก็บไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการแสวงหาความรู้ทั้งความรู้ในการทำการเกษตรที่ดี ทั้งความรู้ในการดำรงชีวิตที่ดี การแสวงหาความรู้ดังกล่าว อาจจะได้จากการหาซื้อหนังสือมาศึกษา หรือไปศึกษาหาความรู้จากพื้นที่ เป็นต้น เป็นทุนแสวงหาความรู้ทั้งตัวเกษตรกรเอง และสมาชิกในครอบครัว และส่วนสุดท้าย คือกันไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพยามเจ็บไข้ในวันข้างหน้า นอกเหนือจากการพึ่งพาหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าแต่เพียงอย่างเดียว

9) แผนพัฒนาขายพาราของไทยที่ผ่านมาเน้นเพียงการพัฒนาในระดับปลายน้ำคือการพัฒนาอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางเป็นหลัก ให้ความสำคัญน้อยมากกับการพัฒนาขายพาราในระดับต้นน้ำคือแหล่งที่ตั้งสวนยาง และระดับกลางน้ำคือระดับการจัดการสวนยางตั้งแต่พันธุ์ยางถึงระบบกรีดยาง รวมทั้งแนวทางการพัฒนาที่ตัวเกษตรกรชาวสวนยาง ทั้งในมิติวิถีชีวิต ชุมชน และสังคมชาวสวนยาง (มีเพียงยุทธศาสตร์การพัฒนาขาย พ.ศ. 2552-2556 เท่านั้นที่พูดถึงการแผนพัฒนาขายพาราในระดับกลางน้ำ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรอยู่บ้าง) และ

มักเป็นแผนพัฒนาที่ขาดงบประมาณสนับสนุน หรือเป็นเพียงแผนพัฒนาบนแผ่นกระดาษเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะคือ เพื่อให้แผนพัฒนาทางพาราของชาติมีความสมบูรณ์ และเป็นจริง รัฐบาลควรให้ความสำคัญกับแผนพัฒนาทางพาราในระดับต้นน้ำ และกลางน้ำ รวมทั้งแผนพัฒนาที่ตัวเกษตรกรชาวสวนยาง ทั้งในมิติวิถีชีวิต ชุมชน และ สังคมชาวสวนยางให้มากขึ้น และควรเป็นแผนพัฒนาที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงจากภาคประชาชน และที่สำคัญคือรัฐบาลต้องมีความจริงจัง ตั้งใจ และสนับสนุนเงินงบประมาณที่เพียงพอให้แผนพัฒนาที่มีความต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

.....

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. 2549. **โรคและศัตรูยางพาราที่สำคัญในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- กระทรวงพาณิชย์. 2554. **สถิติสินค้าส่งออกสำคัญ 10 อันดับแรก**. URL: <http://www.moc.go.th/> [สืบค้นระหว่างวันที่ 15 - 31 มีนาคม 2554]
- เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และคณะ . 2532. **สิ่งแวดล้อมน้ำ: กรณีป่าไม้**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการนโยบายยางธรรมชาติ. 2553. **ยุทธศาสตร์พัฒนายางพารา พ.ศ. 2552-2556**. [ออนไลน์] URL: <http://www.rubberthai.com/about/pdf/strategy.pdf> [สืบค้นวันที่ 19 เมษายน 2554]
- ชาคริต โภชะเรือง และ เทพกิตต์ กำเนิดไพรวลัย.มปป. **โครงการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพบริเวณลุ่มน้ำคลองอุตะเกา**. [ออนไลน์] URL: http://www.khlong-u-taphao.com/doc/khlong_u_taphao_info_land_problem.pdf
- นงนุช ตันติสันติวงศ์. 2544. **ผลกระทบของการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าต่อตลาดเงินสด : กรณีศึกษายางพารา**. กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์(ศ.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราโมทย์ แก้ววงศ์ศรี. 2554. **รูปแบบการปลูกยางพาราในปัจจุบันและผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพ**. สงขลา: คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปิยะนุช ธนพฤษภานันท์ และวิมลตรี จันชูทอง. 2554. **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกยางในนาข้าวของเกษตรกรใน อำเภอมือง จังหวัดพัทลุง**. สงขลา : ปัญหาพิเศษ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พงษ์ศักดิ์ วิชาวุฒิกุล พิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์ และ สำเริง ปานอุทัย. 2553. **วิกฤติป่า-วิกฤติน้ำ, เอกสารเผยแพร่ที่ 6/2553**. กรุงเทพฯ: ส่วนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- พงษ์ศักดิ์ วิชาวุฒิกุล และพิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์. 2552. **ทำไมจึงไม่ควรปลูกยางพาราบนพื้นที่ต้นน้ำ, เอกสารเผยแพร่ที่ 3/2552**. กรุงเทพฯ: ส่วนวิจัยต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ และมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา. 2547. **โครงการจัดทำแผนแม่ บทการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เล่มที่ 3 รายงานฉบับสมบูรณ์**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- สถาบันวิจัยยาง. 2516-2548. **สถิติยางพาราไทย**. กรุงเทพฯ:
- สถาบันวิจัยยาง. 2554. **สถิติยางไทย** .[ออนไลน์] URL: <http://www.rubberthai.com/statistic> [สืบค้นระหว่างวันที่ 15 - 31 มีนาคม 2554]
- สมบุญณ์ เจริญจิระตระกูล โชติมา พรสวรรค์ ไชยยะ คงมณี และ อรอนงค์ ลองพิชัย . 2551. **ศักยภาพและข้อจำกัด ของการผลิตข้าว เพื่อความมั่นคงของชาวนาจังหวัดปัตตานี-รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์**. สงขลา : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- สมบุญรณ์ เจริญจิระตระกูล และ สุก้าพล. 2548. การรับฟังความเห็นของประชาชนในกรณีการจัดระเบียบ **เพื่อฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา รายงานวิจัยฉบับสมบุญรณ์**. สงขลา: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมบุญรณ์ เจริญจิระตระกูล และ สิริรัตน์ เกียรติปฐมชัย. 2554. **องค์กรการเงินชุมชนและการพัฒนาชุมชน แบบองค์รวม, รายงานวิจัยฉบับสมบุญรณ์**. สงขลา: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2554. **ยางพารา : เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่กรีดได้ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ ปี 2553**. [ออนไลน์] URL: <http://www.oae.go.th/download/prcai/Rubber10.xls> [สืบค้นระหว่างวันที่ 15 - 31 มีนาคม 2554]
- อานันต์ คำภีระ ธีรดา ยงสถิตศักดิ์ รุจ ศุภาวิไล และ เขาว์ ยงเฉลิมชัย. 2550. **การประยุกต์ใช้ภาพถ่ายจากดาวเทียม SPOT-5 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่นาข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผลผสม : กรณีศึกษาอำเภอเมือง เขาชัยสน และบางแก้ว จังหวัดพัทลุง**. สงขลา: ศูนย์ภูมิภาคเทคโนโลยี อวกาศและภูมิสารสนเทศ ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า. 2554. **การสำรวจข้อมูลการปลูกไม้ยางพารา ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า ที่องที่จังหวัดพัทลุง ตรัง และนครศรีธรรมราช**. พัทลุง: สำนักงานอุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่า
- Mankiw N.G. 2004. Principle of Economics, Third Edition. Ohio: Thomson.
- Somboon Charernjiratragul. 1989. Le Developpement de l' Economie du Caoutchoc Naturel en **Thailande**. Montpellier : Memoire , Faculté de Droit et Des Sciences Economiques, Université de Montpellier I.
- Wenjun Liu, Huabin Hu, Youxin Ma and and Hongmei Li. 2006. Environmental and Socioeconomic Impacts f Increasing Rubber Plantations in Menglun Township, Southwest China. Mountain Research and Development. 26(3):245-253.

ภาคผนวกที่ 1 การผลิตและการใช้ยางธรรมชาติและยางสังเคราะห์ของโลก ปี 2531-2553

หน่วย : พันตัน

ปี	ยางธรรมชาติ		ยางสังเคราะห์		สัดส่วนการใช้(%)	
	การผลิต	การใช้	การผลิต	การใช้	ยางธรรมชาติ	ยางสังเคราะห์
2531	5,020	5,020	10,160	9,930	34	66
2532	5,130	5,130	10,120	9,710	35	65
2533	5,120	5,200	9,910	9,310	36	64
2534	5,170	5,100	9,270	9,330	35	65
2535	5,460	5,390	9,240	9,330	37	63
2536	6,340	5,380	8,560	8,650	38	62
2537	5,670	5,620	8,850	8,870	39	61
2538	6,070	5,950	9,480	9,270	39	61
2539	6,440	6,110	9,760	9,560	39	61
2540	6,470	6,460	10,080	10,000	39	61
2541	6,820	6,570	9,880	9,870	40	60
2542	6,863	6,640	10,340	10,200	39	61
2543	6,762	7,381	10,818	10,764	41	59
2544	7,332	7,333	10,483	10,253	42	58
2545	7,326	7,556	10,877	10,874	41	59
2546	8,006	7,937	11,338	11,350	41	59
2547	8,744	8,716	11,977	11,861	42	58
2548	8,907	9,206	12,073	11,871	44	56
2549	9,827	9,688	12,629	12,668	43	57
2550	9,890	10,175	13,376	13,243	43	57
2551	10,128	10,171	12,741	12,616	45	55
2552	9,702	9,325	12,261	11,941	44	56
2553	10,291	10,671	14,002	13,751	44	56

ที่มา : สถาบันวิจัยยาง, 2554

ภาคผนวกที่ 2 การใช้ยางธรรมชาติของประเทศสำคัญๆ ปี 2531-2553

หน่วย : พันตัน

ปี	สหรัฐฯ	ญี่ปุ่น	จีน	อินเดีย	มาเลเซีย	เกาหลี	ฝรั่งเศส	เยอรมนี
2531	858	623	660	311	103	235	181	204
2532	867	657	675	333	122	232	184	221
2533	808	677	600	358	184	255	179	209
2534	756	690	610	375	216	264	183	211
2535	910	385	640	405	249	276	179	213
2536	967	631	650	444	269	271	169	175
2537	1,002	640	725	473	292	290	180	186
2538	1,004	692	780	517	327	300	176	212
2539	1,002	715	810	558	357	300	182	193
2540	1,044	713	910	572	327	302	192	212
2541	1,157	707	839	580	334	282	223	247
2542	1,116	734	852	619	344	333	240	226
2543	1,195	752	1,150	638	364	332	270	250
2544	974	729	1,330	631	401	332	282	246
2545	1,111	749	1,395	680	408	326	226	247
2546	1,079	784	1,538	717	421	333	214	258
2547	1,144	815	2,000	745	403	352	226	242
2548	1,159	857	2,266	789	387	370	226	259
2549	1,003	874	2,743	815	383	364	216	269
2550	1,018	887	2,812	851	446	377	220	282
2551	1,041	878	2,940	881	469	358	200	247
2552	687	636	3,467	905	470	330	109	171
2553	908	739	3,634	944	458	384	136	289

ที่มา: สถาบันวิจัยยาง, 2554

ภาคผนวกที่ 3 การผลิตยางธรรมชาติของประเทศไทยและบางประเทศ ปี 2531-2553

หน่วย : พันตัน

ปี	ไทย	มาเลเซีย	อินโดนีเซีย	จีน	อินเดีย	ศรีลังกา	ไนจีเรีย
2531	979	1,662	1,235	240	255	122	81
2532	1,179	1,416	1,256	243	289	111	118
2533	1,271	1,291	1,262	264	324	113	152
2534	1,341	1,256	1,284	296	360	104	80
2535	1,531	1,173	1,387	309	383	106	110
2536	1,551	1,074	1,301	326	428	104	105
2537	1,722	1,101	1,361	341	464	105	95
2538	1,805	1,089	1,455	424	500	106	116
2539	1,970	1,083	1,527	430	540	113	64
2540	2,033	971	1,505	444	580	106	65
2541	2,076	886	1,714	450	591	96	93
2542	2,155	769	1,599	460	620	97	58
2543	2,346	928	1,501	445	629	88	55
2544	2,320	882	1,607	478	632	86	45
2545	2,615	890	1,630	527	641	91	42
2546	2,876	986	1,792	565	707	92	38
2547	2,984	1,169	2,066	573	743	95	45
2548	2,937	1,126	2,271	510	772	104	40
2549	3,137	1,284	2,637	533	853	109	41
2550	3,056	1,200	2,755	590	811	118	42
2551	3,090	1,072	2,751	560	881	129	49
2552	3,164	856	2,440	644	821	137	45
2553	3,072	939	2,829	650	851	150	46

ที่มา : สถาบันวิจัยยาง, 2554

ภาคผนวกที่ 4 การผลิต การส่งออก และการใช้ยางธรรมชาติของไทย ปี 2536-2552

หน่วย : ตัน

ปี	ปริมาณการผลิต	ปริมาณการส่งออก	ใช้ในประเทศ	สต็อก
2536	1,553,384	1,396,783	130,236	115,561
2537	1,717,861	1,604,964	132,195	96,546
2538	1,804,788	1,635,533	153,159	113,030
2539	1,970,265	1,762,989	173,671	147,669
2540	2,032,714	1,837,148	182,020	159,374
2541	2,075,950	1,839,396	186,379	209,546
2542	2,154,560	1,886,339	226,917	250,850
2543	2,346,487	2,166,153	242,549	188,635
2544	2,319,549	2,042,079	253,105	213,000
2545	2,615,104	2,354,416	278,355	196,680
2546	2,876,005	2,573,450	298,699	202,240
2547	2,984,293	2,637,096	318,649	232,560
2548	2,937,158	2,632,398	334,649	204,256
2549	3,136,993	2,771,673	320,885	249,895
2550	3,056,005	2,703,762	373,659	230,390
2551	3,089,751	2,675,283	397,595	251,721
2552	3,164,379	2,726,193	399,415	293,659

ที่มา : สถาบันวิจัยยาง, 2554

ภาคผนวกที่ 5 ราคาขายผ่านรมควันชั้น 3 รายเดือน ตลาดหาดใหญ่ ปี 2541-2553

หน่วย : บาท/กิโลกรัม

ปี	ม.ก.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2541	28.0	30.9	26.5	26.6	27.0	27.4	27.2	24.2	24.7	24.9	22.0	19.1
2542	20.8	19.8	19.0	18.3	19.3	19.4	20.0	16.8	19.6	21.7	24.5	21.2
2543	21.2	24.1	22.5	23.5	23.7	23.0	22.3	23.8	24.2	25.1	24.1	23.5
2544	23.4	23.1	22.4	24.1	25.5	25.6	23.9	22.7	21.1	20.9	20.0	20.0
2545	21.8	24.0	25.6	26.0	26.9	32.5	30.8	32.3	34.1	31.9	32.0	32.0
2546	34.6	37.3	41.1	39.0	38.4	39.1	37.4	39.3	40.4	46.5	45.2	38.0
2547	43.0	44.1	47.3	49.1	50.5	52.1	47.6	46.3	46.4	47.3	44.9	41.6
2548	40.3	43.9	46.2	47.7	50.1	56.1	66.7	60.7	64.2	64.5	60.0	63.8
2549	68.9	73.4	75.3	77.7	88.4	97.6	85.2	73.2	59.5	60.5	51.0	55.0
2550	67.5	75.0	72.2	75.4	76.6	72.4	63.8	66.4	67.9	73.3	78.5	76.2
2551	80.2	83.7	81.8	83.7	91.4	100.6	101.0	92.4	91.9	61.4	53.2	36.6
2552	46.3	46.4	46.5	51.6	54.5	52.1	54.1	63.4	66.8	71.3	76.8	83.7
2553	93.0	96.0	101.4	112.5	105.9	109.8	99.4	99.0	102.7	106.6	117.4	131.0

ที่มา : สำนักงานตลาดกลางยางพาราหาดใหญ่, 2554

ภาคผนวกที่ 6 ราคายางแผ่นรมควันและยางแผ่นดิบชั้น 3 ตลาดกลางหาดใหญ่ และ
 ยางแผ่นรมควันชั้น 3 ตลาดสิงคโปร์ วันที่ 4 กุมภาพันธ์ – 7 เมษายน 2554

หน่วย : บาท/กิโลกรัม

วันที่/เดือน/ปี	ตลาดกลางหาดใหญ่		ยางแผ่นรมควัน ตลาดสิงคโปร์
	ยางแผ่นรมควันชั้น 3	ยางแผ่นดิบชั้น 3	
4 ก.พ 54	177.64	168.31	178.84
7 ก.พ 54	179.16	171.69	189.79
8 ก.พ 54	179.69	172.70	185.64
9 ก.พ 54	181.70	174.72	186.97
10 ก.พ 54	184.95	178.57	189.30
11 ก.พ 54	186.14	179.40	193.86
14 ก.พ 54	187.28	180.79	193.85
15 ก.พ 54	186.79	181.51	195.26
16 ก.พ 54	185.79	180.79	196.08
17 ก.พ 54	189.01	183.28	195.96
21 ก.พ 54	189.74	183.64	198.03
22 ก.พ 54	185.88	180.09	197.53
23 ก.พ 54	178.75	177.30	195.94
24 ก.พ 54	177.59	173.30	193.28
25 ก.พ 54	176.00	171.62	191.16
28 ก.พ 54	168.00	162.52	189.23
1 มี.ค 54	165.00	166.40	183.11
2 มี.ค 54	169.00	166.43	183.91
3 มี.ค 54	169.99	166.85	183.37
4 มี.ค 54	164.00	163.76	182.91
7 มี.ค 54	162.50	161.16	181.20
8 มี.ค 54	154.39	153.20	175.52
9 มี.ค 54	146.59	138.27	165.19
10 มี.ค 54	142.59	133.30	156.87
11 มี.ค 54	129.00	123.00	157.36
14 มี.ค 54	105.00	95.00	145.87

ภาคผนวกที่ 6 (ต่อ)

วันที่/เดือน/ปี	ตลาดกลางหาดีใหญ่		ยางแผ่นรมควัน ตลาดสิงคโปร์
	ยางแผ่นรมควันชั้น 3	ยางแผ่นดิบชั้น 3	
15 มี.ค 54	106.00	98.00	127.64
16 มี.ค 54	115.45	102.37	130.83
17 มี.ค 54	140.55	121.38	139.10
18 มี.ค 54	151.09	134.55	151.52
21 มี.ค 54	159.00	146.29	159.59
22 มี.ค 54	165.00	151.91	168.49
23 มี.ค 54	170.09	157.31	167.67
24 มี.ค 54	172.59	160.59	174.04
25 มี.ค 54	169.91	158.89	172.00
28 มี.ค 54	166.41	157.17	171.13
29 มี.ค 54	161.00	156.00	169.79
30 มี.ค 54	164.00	158.21	171.42
31 มี.ค 54	164.00	159.16	172.79
1 เม.ย 54	164.21	159.99	171.35
4 เม.ย 54	168.01	160.82	174.67
5 เม.ย 54	171.80	165.26	179.20
7 เม.ย 54	173.29	169.00	182.67

ที่มา : สถาบันวิจัยยาง, 2554

ภาคผนวกที่ 7 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี 2516-2552

หน่วยพื้นที่ : ล้านไร่

พ.ศ.	ภาคเหนือ		ภาคอีสาน		ตะวันออก		ภาคกลาง		ภาคใต้		รวม	
	พื้นที่	%	พื้นที่	%	พื้นที่	%	พื้นที่	%	พื้นที่	%	พื้นที่	%
2516	71.0	67.0	31.7	30.0	9.4	41.2	15.0	35.6	11.5	26.1	138.6	43.2
2519	64.0	60.3	25.9	24.6	7.9	34.6	13.6	32.4	12.6	28.5	124.0	38.6
2521	59.3	56.0	19.5	18.5	6.9	30.2	12.8	30.3	11.0	24.9	109.5	34.1
2525	54.8	51.7	16.2	15.3	5.0	21.9	11.6	27.5	10.3	23.3	97.9	30.5
2528	52.6	49.6	16.0	15.2	5.0	21.9	11.1	26.2	9.7	21.9	94.3	29.4
2531	50.3	47.4	14.8	14.0	10.8	25.6	10.8	25.6	9.1	20.7	95.8	29.8
2532	50.1	47.3	14.7	14.0	10.8	25.6	10.8	25.6	9.1	20.7	95.5	29.8
2534	48.2	45.5	13.6	12.9	10.4	24.7	10.4	24.7	8.4	19.0	91.0	28.4
2536	47.0	44.4	13.4	12.7	10.3	24.3	10.3	24.3	8.0	18.1	89.0	27.7
2538	46.2	43.6	13.3	12.6	10.2	24.2	10.2	24.2	7.8	17.6	87.6	27.3
2541	45.7	43.1	13.1	12.4	10.0	23.8	10.0	23.8	7.6	17.2	86.4	26.9
2543	60.2	56.8	16.6	15.7	5.3	23.1	13.4	31.8	10.9	24.6	106.3	33.1
2547	57.5	54.3	17.6	16.6	5.2	22.6	13.3	31.5	11.2	25.4	104.7	32.6
2548	55.9	47.3	15.8	15.0	5.0	21.7	12.9	30.7	11.0	25.0	100.6	31.3
2549	55.2	52.1	15.3	14.5	4.9	21.6	12.8	30.5	10.8	24.5	99.2	30.9
2552	59.4	56.0	17.2	16.3	5.0	21.0	12.6	29.8	13.0	27.0	107.2	33.4

ที่มา : ดัดแปลงจาก กรมป่าไม้, 2554